

't Onderschoer

Contactorgaan van de Stichting Heemkunde Denekamp

12e jaargang 1990 nr. 1

ISSN 0920-864 X

't ONDERSCHOER

De oude Twentse boerderijen hadden vaak een onderschoer, als een soort portaal vóór de poortachtige hoofdtoegang naar de deel. Deze toegang was voorzien van de dubbele "niendeurn", welke aaneensloten tegen de uitneembare middenstijl: n stiepel.

De stiepel kon zijn voorzien van het huismerk of een andere versiering. Bovendien had de stiepel een figuurlijke betekenis. Daarin bleef immers eens het 'broadspit' steken, dat een 'huun' of 'huunenwiefke' een brutale boerenknecht nagooide. Als n stiepel verwijderd was konden de volgela-den oogstwagens er doorrijden tot onder 't slop'. In het stiepelgat sloot 'de lappe' uit het Aams-veen het blauwe dämpke dat de zwarte dood veroorzaakte. In Ootmarsum trekt men bij het 'vlög-geln' um n stiepel.

Door het hoondergat van de niendeur konden de laatste kippen naar binnen. De hofhond Siep of Pollo kon ook 's nachts een oogje houden op het erf achter het huis. De boer zelf tenslotte kon veilig uitkijken 'oawer n ondersten niendeur'.

Het onderschoer was een veilige schuilplaats bij slecht weer. Vaak ook diende het als bergplaats voor het dagelijkse gerief, zoals 'n riesbessem, zicht, strikhaakn, ploogstraampn en de peerde-zellns'.

Menig boerenzoon zal in het onderschoer zijn liefde verklaard hebben 'an zien wich', dat dan vaak weer leidde tot een 'brulfie' en tot het voortbestaan van het Twentse geslacht.

Kortom, het onderschoer had in het leven van de Twentenaar een functie van verbinding tussen binnen en buiten. Het was een veilige bewaarplaats, het leende zich goed als uitzichtpunt en het bood plaats voor menselijke contacten. Daarom dit Onderschoer als symbool van het streven van de

Stichting Heemkunde Denekamp.

Idee voor Onderschoer als titel voor dit blad en tekst is van J.A.Veldhuis te Denekamp (1918-1979). De omslagtekening is van Gerh.Broekhuis te Denekamp.

12e jaargang 1990 nr. 1**'t ONDERSCHOER**

't Onderschoer verschijnt vier keer per jaar, aan het eind van elk kwartaal en wordt toegezonden aan de donateurs.

OPLAGE

De oplage bedraagt 1100 stuks. Abonnementsprijs: f.15,- per jaar.

Losse nummers: f.5,- exclusief verzendkosten. Verkrijgbaar bij 't Heemhoes en bij enkele boekhandels in de regio.

KOPY

Kopy voor dit blad moet twee maanden voor verschijning ingeleverd worden bij de redactie, p/a Diepengoor 16, 7591 BW Denekamp.

Publikaties blijven eigendom van de auteur. Overname van artikelen, geheel of gedeeltelijk, is alleen toegestaan na toestemming van de schrijver of de redactie van dit blad.

REDACTIE

H.J.Aasma, Willem Wegewartstr.1,
7591 TZ Denekamp; tel.(05413)
2434.

H.C.M.Boink-Wagenvoort, Diepen-
goor 16, 7591 BW Denekamp.

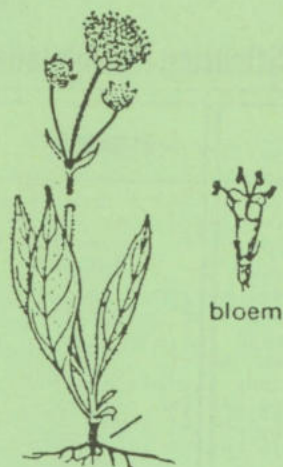
W.A.J.Nijhuis, Kasteellaan 4,
7591 PT Denekamp, tel.(05413)
1453.

J.A.den Ouden, de Roerdomp 42,
7591 JB Denekamp; tel.(05413)
2800.

H.Boink, Diepengoor 16, 7591
BW Denekamp; tel.(05413) 2261;
(eindredacteur).

in dit nummer

- 1 n woord van te veurtn.
H.Boink.
- 5 niejs van 't Heemhoes.
- 13 voor u, door u.
H.Boink.
- 17 uit de krant van nu.
H.Aasma.
- 19 herinneringen aan de
jeugdjaren in Denekamp.
G.B.Bor-Ottenhof.
- 25 Heeren-Jagt.
G.Broekhuis.
- 29 wetenswaardigheden over de
bezetting 1940-1945 in De-
nekamp.
H.Boink.
- 41 volkstelling in de marke
Beuningen 1748.
H.Aasma.
- 51 de eenzame wachter in de
ruimte.
W.A.J.Nijhuis.
- 55 een Denekampse familienaam
tot 1676 terug in de tijd.
J.H.M.Knipppers.

Blauwe knoop (*Succisa pratensis*).

Blauwe knoop (*Succisa pratensis*). *Succisa* is afkomstig van het Latijnse woord *succidere*, hetgeen betekent van onderen afgesneden of afgebeten. Naar het voorkomen op weilanden kreeg deze soort de wetenschappelijke soortnaam *Pratensis*, wat betekent weidebewonend (*tratum* betekent weide). De blauwe knoop heeft veel bijnamen. Een niet on aardige volksnaam is duivelsbeet. Deze naam heeft ze te danken aan de wortelstok die plotseling eindigt als afgebeten. Deze benaming is reeds in de middeleeuwen ontstaan. Duivelsbit naar aanleiding van sagen en legenden die over de naam duivelsbeet in omloop waren.

Zo had eens een jonge man met de duivel een verdrag gesloten om hem de geneeskracht van alle planten mee te delen. Deze jonge man viel bij nader inzien niet in de smaak en de duivel maakte hem blind, zodat de jongeling niet in staat was de plant te vinden om hem weer ziende te maken. Omdat het voldoende was de wortelstok op de ogen te leggen om het gezichtsvermogen weer terug te krijgen, beet de duivel een stuk van de wortelstok om zodoende de plant van haar geneeskracht te ontdoen.

Een andere sage wil dat de duivel de plant gebruikte voor allerlei duistere doeleinden, maar dit verdroot de Moeder Gods en zij ontnam hem de macht over dit kruid. Toen beet de duivel uit nijd een stuk van de wortel af. Vanaf die tijd werd de blauwe knoop gebruikt om zich tegen allerlei toverijen en hekserijen te vrijwaren.

Het streven naar een grenzenloos Europa wordt bij het begin van het laatste decennium van deze twintigste eeuw kracht bij gezet door het Europees Jaar van het Toerisme 1990. In Nederland staat hierbij centraal het thema cultuur-historie.

Op dit terrein valt nog veel te bereiken, waarbij samenwerking vooral plaatselijk tussen verwante organisaties van groot belang is om te komen tot een zo breed mogelijke verwerking van cultuur-historische elementen in het toeristisch product van steden en dorpen.

Dat geldt zeker ook voor ons Denekamp, waar van dergelijke initiatieven al wel wat in gang gezet is bijv. in het kader van de landelijke open monumentendag.

Tien jaar geleden begonnen we in de tweede jaargang van ons Onderschoer het "woord van te veurtn" met het aanhalen van de start van de tachtiger jaren, met de toen voorspelde economisch moeilijk door te komen jaren.

Nu staan we aan het begin van de laatste tien-jarenreeks van deze eeuw, die uitmondt in het magische jaar 2000.

Je beseft dan goed hoe snel toch die tijd gaat, waar zijn ze gebleven die jaren, waarin zoveel is gebeurd, waarin herkenbaar een andere levensstijl gemeengoed werd, ontrafeld aan de geitenwollensokkensfeer? Het materiële leven werd nogal veranderd: minder zout, minder zoet, minder vet, minder kleurstof, reformproducten te koop in elke supermarkt en levenskansen voor biologische landbouw. We zijn ook meer gaan merken van de cultuur van andere landen, de wereld werd alsmaar kleiner en de mensen werden mobieler. Men wil zijn eigen komaf niet verloochenen en toch wil men zich inleven in nieuwe culturen. De samenleving is opener geworden. De tv is hierbij zeker een intensief hulpmiddel.

Even op reis in de tijd terug: in 1980 had onze stichting 120 donateurs, op dit moment naderen we de 900, welk aantal we hopen te bereiken in juni als we het 15-jarig bestaan vieren.

Hoe zal onze stichting er in het magische jaar 2000 uitzien, als we 25 jaar kunnen bestaan?

Herdenken doen we dit jaar ook -voor de 45ste keer- dat ons land bevrijd werd van vijf jaar oorlogsonderdrukking. Onze stichting heeft enkele activiteiten ontwikkeld om hieraan wat reliëf te geven. Er is een tentoonstelling samengesteld in museum Huize Keizer en er is een verhalenbundel uitgegeven, waarin Denekampers vertellen over de Tweede Wereldoorlog. Activiteiten waarmee we de (jonge) mensen van vandaag willen wijzen op de gevaren, waartoe bepaalde levensinstellingen kunnen leiden. Dat de gevolgen ook tegenwoordig nog erg actueel kunnen zijn, hebben we in december 1989 kunnen zien, toen Roemenië werd bevrijd van een veertig jaar durende zware materiële en geestelijke onderdrukking.

Bevrijd en op weg naar een Europa zonder grenzen. Als Stichting Heemkunde Denekamp willen we hiertoe ook een steentje bijdragen. Ons werkterrein omvat het gebied van de gemeente Denekamp, dat voor een groot deel grenst aan Duitsland. We hebben dus directe mogelijkheden voor samenwerking over de grens. Mogelijkheden welke we al benutten.

Belangrijk hierbij vinden we de relatie die we al sinds

1981 hebben met de Heimatverein Metelen in Duitsland. Een relatie die bovendien gestoeld is op historische grondslag. Juist door onze gezamenlijke activiteiten, die jaarlijks worden georganiseerd, proberen we een (kleine) bijdrage te leveren om te komen tot één Europa.

Zo ligt er het plan voor een gemarkeerde fietsroute tussen Metelen en Denekamp met daarbij een beschrijving van de mooie plekjes van het Euregio-gebied. Het maken van zo'n fietsroute wordt ook wel cultuur-toerisme genoemd, iets wat juist gepropageerd wordt door het Europees Jaar van het Toerisme 1990. "Op de hoogte zijn van en meer begrip hebben voor elkaars land, zeden, leefgewoonten en cultuur in heden zowel als verleden, is voor het welslagen van een Europese toekomst van het grootste belang", zo stelde mr. Pieter van Vollenhoven op 9 januari 1990, in zijn toespraak bij het officieel begin van het Europees Jaar van het Toerisme, die hij hield als voorzitter van het Nationaal Comité .

Cultuur-toerisme is belangrijk. Er wordt immers veel geld gestopt in het behoud van cultuurgooederen en als we daar niets mee doen dan ze bewaren, dan doen we daarmee geen recht aan hen die voor de gelden hebben gezorgd en dat zijn we -vaak onbewust- zelf.

Vroeger werd bijvoorbeeld restauratie van monumenten gezien als iets afstandelijks, iets van alleen deskundigen. Tegenwoordig is de belangstelling hiervoor gelukkig breder, maar deze kan nog verder vergroot worden. Dat moeten we leren. Vandaar het Europees Jaar voor het Toerisme, dat ons daarbij een handje wil helpen.

Om te kunnen leven hebben we ritme en regelmaat nodig, dat is alom bekend. Maar ook afwisseling is van belang, om dat ritme te doorbreken. Vaak zijn hiervoor vakanties bij uitstek geschikt. Het lijkt dan net alsof je een steen in stilstaand water gooit, waardoor het stille ritme wordt veranderd in rond golvende steeds groter wordende bewegingen in dat water.

Wie er tijdens zijn vakantie op uit trekt ontdekt meer dan zijn eigen achtertuin, zijn stad, dorp of

buurtschap, hoe mooi die ook kan zijn en komt in aanraking met mensen, die een andere taal spreken en een andere cultuur en levensgewoonte hebben. Dat gebeurt vaak spontaan, zonder dat we er bij nadenken.

Als Stichting Heemkunde willen we ons er samen met anderen voor inzetten dat de bezoekers van "ons" Denekamp een goede indruk kunnen krijgen van onze cultuurhistorie en mooie natuur. De tijd gaat steeds vlugger, geschiedenis komt dichterbij. Dorp- en stadsbeelden veranderen de laatste tientallen jaren sneller dan eeuwen daarvoor. Begrijpelijk dat de drang, er iets van te bewaren, groot is, vooral voor hen die zich er-mee begaan voelen. Het gaat erom waardering te kweken voor wat in de loop van de tijd door mensen is voortgebracht en dat wordt omgeven door een schoon milieu, als het even kan!

Op deze wijze ontstaat het mooiste "openluchtmuseum", zonder dat we daarvoor de tijd hoeven stil te zetten. We moeten dat museum, onze eigen leefomgeving, vaak nog wel leren "zien", waarbij we zeker beseffen dat elke tijd een eigen beoordeling vraagt.

U merkt het al: Ons steentje aan het Europees Jaar van het Toerisme ligt al in het water! De eerste kringetjes zijn er. Wie doet er mee?

Geern töt tookn moal.

H.Boink.

Denekamp, 18 februari 1990.

Weekblad voor
Oldenzaal e.o.
15 juni 1912.

Geen namaak,

maar de nieuwe, kleine soort

Staalzeisen en

Staalboomen

zijn te Denekamp alléén verkrijgbaar bij

L. Rondhuis, smid,

Vroegere soorten worden voor
spotprijs opgeruimd.

NIEJS VAN 'T HEEMHOES

In deze rubriek wordt u door bestuur en redactie op de hoogte gehouden van de ontwikkelingen binnen de Stichting Heemkunde. Ook kunt u hierin o.m. nieuws vinden van werkgroepen, van excursies, lezingen en tentoonstellingen.

UIT HET BESTUUR

Het dagelijks bestuur heeft de taken als volgt verdeeld.

H.A.Benneker (voorzitter): coördinatie, representatie.
H.Boink (secretaris): organisatie, materieel en huishoudelijk beheer, jumelage Metelen.
H.J.Asma (penningmeester): financieel beheer, publiciteit.

Uitgangspunt hierbij is dat waar mogelijk de uitvoering van de verschillende taakonderdelen wordt gedelegeerd aan de werkgroepen.

H.Boink.

EXCURSIE

De voorjaarsexcursie is op zaterdag 9 juni 1990 en gaat niet naar Vriezenveen. We zijn die middag te gast bij de Oudheidkundige vereniging te Den Ham. We gaan per bus en brengen o.a. een bezoek aan het Middendorps huis, (oudheidkamer), N.H.Kerk en een boerderijmonument.

Deelname aan deze excursie is mogelijk voor donateurs en kost f.10,- per persoon; tot 16 jaar f.5,-. Opgave tot 1 juni 1990 bij 't Heemhoes, waarbij tegelijkertijd moet worden betaald.

Vertrek bus vanaf het Marktplaatsplein om 13.00 uur.

Rond 19.00 uur hopen we weer in Denekamp terug te zijn.

Belangstellenden worden verzocht deze datum vast te noteren, er volgt namelijk geen afzonderlijke uitnodiging.

H.Boink.

DENEKAMPERS VERTELLEN OVER DE OORLOG

een nieuw Denekamps oorlogsboek

Begin april, dus ongeveer wanneer dit nummer van 't Ouderschoor bij u al op tafel ligt, verschijnt er ook nog een andere publikatie van onze stichting, namelijk een boek waarin verschillende Denekampers oorlogsherinneringen ophalen.

Er wordt in verteld over de mobilisatietijd, over de meidagen van 1940, over gevangenneming en krijgsgevangenschap, over gedwongen werken op een boerderij, in een fabriek of bij een kleine baas in Duitsland. Enige Denekampse dames van Russische afkomst vertellen hoe ze in Rusland werden opgepakt, in Duitsland te werk werden gesteld en hoe ze tenslotte hier terecht kwamen. Een hoofdstuk is gewijd aan vliegstuigen en vliegers, die in onze gemeentetijd zijn neergekomen in die oorlogsjaren. Anderen verhalen over de gang van zaken op een boerderij, over stiekem dorsen, slachten en karnen en over verschillende dingen, die er kort na de bevrijding gebeurden.

Kortom een heel boek vol Denekampse oorlogsgeschiedenis; geen droge opsomming van feiten, maar een boek vol verhalen, gebeurd in Denekamp of beleefd door Denekampers. Het boek "Denekampers vertellen over de Tweede Wereldoorlog 1940-1945" is voor f.18,50 verkrijgbaar bij 't Heemhoes en bij de Denekampse boekhandel.

De oplage is niet groot, maar de belangstelling waarschijnlijk wel, zodat haast geboden is wanneer u een exemplaar wilt aanschaffen.

H. Asma.

VOGELTELLINGEN ROND DENEKAMP

In 1989 heeft ondergetekende op diverse plaatsen de broedvogels geteld. Met name twee terreinen vormen al enkele jaren een belangrijk doelwit, n.l. de Bergvennen en het Bonkenbroek (60ha), beide in de gemeente Denekamp gelegen. Het eerste natuurgebied heeft een grote bekendheid, ook buiten onze gemeentegrenzen. Het tweede is alleen bekend bij de plaatselijke bevolking.

Vorig jaar hebben in de Bergvennen 46 soorten vogels gebroed. Hierbij is een aantal soorten dat in de rest van Twente nog maar weinig voorkomt. Van de watervogels zijn de meest opvallende de Geoorde Fuut, de Winter- en Zomertaling en de Kuifeend.

Door de aanwezigheid van de camping ontbreekt de rust om roofvogels als Havik, Sperwer en Buizerd tot broeden te laten komen. Men ziet ze er wel jagen, evenals de Boomvalk.

In toenemende mate zoeken weidevogels hun toevlucht langs de oevers van de venen. Juist ook daarom is het verstandig dat in de broedtijd het gebied afgesloten is voor bezoekers. In 1989 hebben er Scholekster, Kievit, Tureluur en Wulp gebroed. Hoewel Boompieper, met twaalf paartjes en Geelgors met acht paartjes, vooral in het oosten van Twente nog op verschillende plaatsen voorkomen is het goed dat ze hier met zovelen broeden.

De Bergvennen vormen ook een belangrijke rustplaats voor trekvogels, zoals eenden en steltlopers. Tot de eerste groep behoren soorten als Bergeend, Smient, Pijlstaart en Slobbeend; tot de tweede groep behoren Oeverloper, Grutto, Watersnip (43 stuks op 21 februari) en Bokje. De laatste soort is een specialiteit van dit vennengebied en de aantallen in het najaar 1989, 20 tot 30 vogels, behoren de hoogste in NW-Europa!

Voor het Bonkenbroek geldt dat door het "vrije spel" van landbouwbelangen het gebied langzaam maar zeker aan het aftakelen is. Met name het broekbosje van tien ha wordt in toenemende mate een vuilstort, zodat de bijzondere planten verdwenen zijn. Desondanks hebben daar in 1989 (!) vijf paar Nachtegalen gebroed. Ook de Houtsnip en de Bosuil houden het daar uit samen met diverse soorten zangvogels. In het weidegebied hebben Schol-

ekster, Kievit, Grutto, Wulp en Tureluur jongen grootgebracht. Zelfs kwinkelt regelmatig een Veldleeuwrik boven het gebied. Alle genoemde en ongenoemde vogelsoorten worden door mij nauwkeurig geteld op een landelijk afgesproken manier.

H.A.Meek.

TWENTSE LITERATUUR

De aandacht wordt gevestigd op de volgende Twentse boeken, welke verkrijgbaar zijn bij de plaatselijke boekhandel: Illigaliteit in Twente (Hilbrink) f.34,50; 't Geheim van de tuugkiste (stripverhaal in dialect) f.9,95; Denekamp in oude Ansichten f.14,90.

H.Boink.

ONS 15-JARIG JUBILEUM

In het weekend van 22-24 juni 1990 viert "Heemkunde" haar vijftien jarig bestaan.

Er is een kleine commissie gevormd, bestaande uit Helene Boink, Wim Nijhuis en Herman Benneker, die dit weekend voorbereidt.

Het jubileum wordt summier gevierd, het budget is beperkt gehouden.

Vrijdag 22 juni is er 's avonds een bijeenkomst voor een kleine groep gasten zoals werkgroepleden, begunstigers en relaties.

De zondag daarop, 24 juni, wordt het huis opengesteld voor alle belangstellenden.

De commissie is bezig een programma samen te stellen "voor elck wat wils". U wordt via de plaatselijke pers op de hoogte gehouden.

H.Benneker.

EXPOSITIE IN MUSEUM HUIZE KEIZER OVER 'DENEKAMP VIJFTIG JAAR GELEDEN'

Komend voorjaar en zomer is door enige werkgroepen van de Stichting Heemkunde een tentoonstelling georganiseerd op de zolder en in het koetshuis van museum Huize Keizer met bovenstaande titel.

De bedoeling van deze expositie is om zo goed mogelijk te laten zien hoe Denekamp er toen, nu 50 jaar geleden, uitzag. Wat gebeurde er zoal in dat jaar, wie zijn toen geboren, getrouwd, overleden. Wat waren de clubs, verenigingen, instellingen. Wie bestuurde ze en wat deden ze ondermeer in dat jaar. Welke mensen woonden in de gemeente Denekamp en waar. Wie waren de mensen die bepaalde beroepen en ambachten uitoefenden, wie waren de notabelen. Hoe groot was een gemiddeld boerenbedrijf, wat verbouwde men en wat waren de inkomsten en uitgaven van een modaal gezin in die tijd.

Een gedeelte van de zolder is ingericht als woonvertrek met bijbehorende meubels en andere zaken, zoals een gemiddeld gezin toen bezat.

Omdat in mei van dat jaar de Duitsers ons land binnenvielen kunnen we de mobilisatie- en oorlogsperiodes van dat jaar zeker niet vergeten. Dit gedeelte van de expositie is in het koetshuis gedurende zes weken te zien. Het grootste deel, dat op de zolder staat is te bezichtigen tot half september, dus de gehele zomer.

H.Asma.

CURSUS GENEALOGIE

Het ligt in de bedoeling van onze stichting om bij voldoende deelname in het ko-

mende najaar een cursus genealogie te geven in Denekamp. De cursus zal drie avonden in beslag nemen en de kosten bedragen f.25,- per persoon. Bij dit bedrag zijn de kosten van lesmateriaal als boekjes of lesbladen inbegrepen. De cursus kan alleen doorgaan als er voldoende animo is; er dienen tenminste twintig personen deel te nemen. Belangstellenden kunnen zich hiervoor aanmelden tot 1 juni 1990 bij 't Heemhoes, Kerkplein 4 tel(05413) 4656.

H.Asma.

NIEUWE DONATEURS

In 't Onderschoer 1989, nr.4, werd melding gemaakt van de inschrijving van onze 800ste donateur, ingeschreven op 31 juli 1989. Zes maanden later (31 januari 1990) is het donateursbestand al weer gestegen tot 865. Mogelijk kunnen we medio juni, als onze stichting haar 15-jarig bestaan herdenkt, een bestand van 900 donateurs melden. En moeten we dan de slogan gebruiken "Op naar de duizend..?"

De hiernaast staande grafiek geeft weer hoe de ontwikkeling is van het donateursbestand van onze stichting sinds de uitgifte van ons contactorgaan.

Het afgelopen kwartaal konden we de volgende nieuwe donateurs noteren;

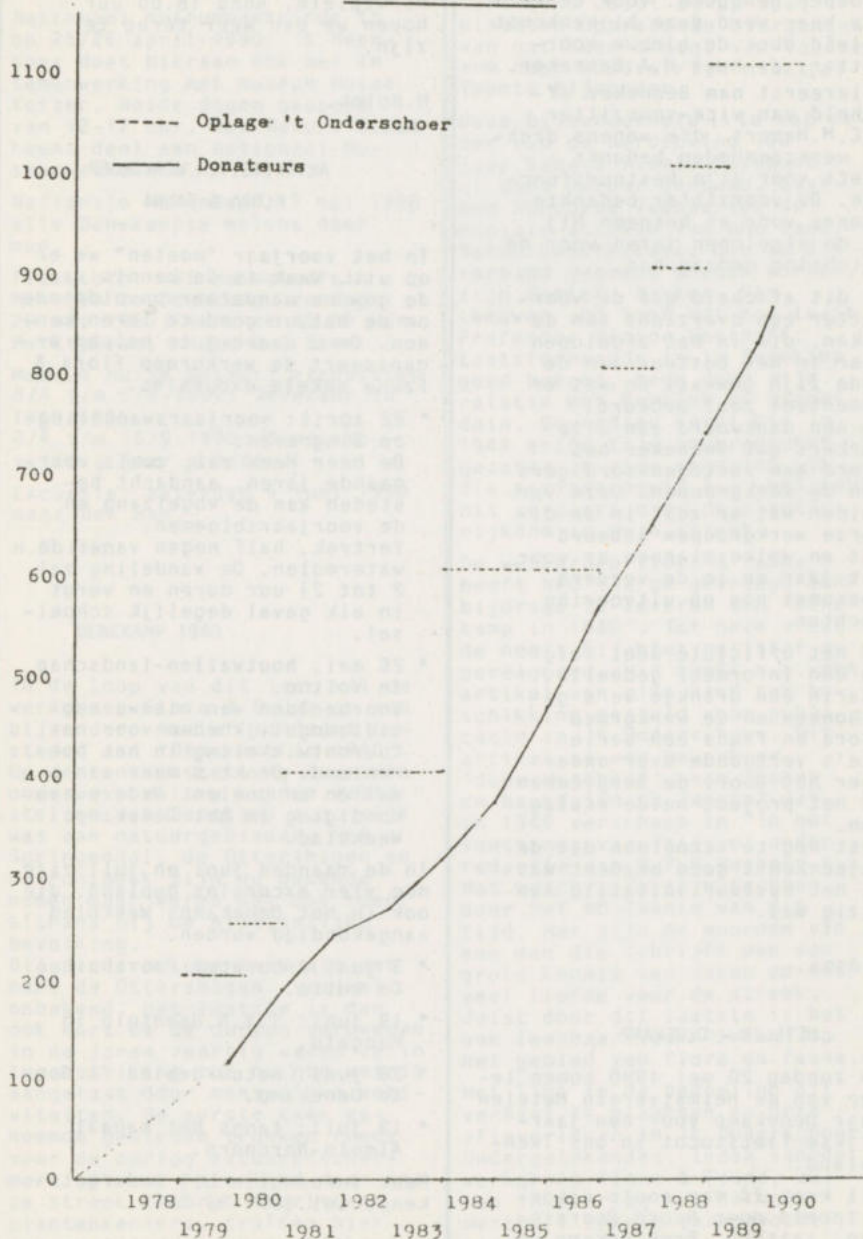
B.J.A.Krabbe, Lubberdinksweg 11, Denekamp; G.A.Wissink, de Havik 13, Denekamp; A.J.M. Kroeze, Ootmarsumsestraat 19, Denekamp; J.Grobbe, meester Muldersstraat 51, Denekamp; J.F.Rikhof, Vledderstraat 1, Denekamp; G.Kienhuis-Brouwer, de Esch 11, Losser; Fam. Bouwmeester, Lattroppestraat 10, Denekamp; A.Blokhuis, Knik 23, Denekamp; J.H.Dorman, de Klauwier 17, Denekamp; Mw.D.Vennebekken-Tukkers, Nieuwstraat 10, Groenlo; M.G

Kienhuis, p/a Populieren-dreef 323, Voorburg; G.Kuiper, Lattroppestraat 40, Denekamp; F.G.Oude Elferink, Wilhelminastraat 44, Denekamp; J.H.Wolkotte, Wilhelminastraat 17, Denekamp; Mw.J.Eisink-Brans, Aronskelstraat 2, Denekamp; A.G.Keizer, de Havik 59, Denekamp; J.Snijders, Weerinkstraat 22, Denekamp; P.Borggreve, Ootmarsumsestraat 135, Tilligte; J.van Ommen, Weerinkstraat 54, Denekamp; Fam.W. den Ouden, Prins Hendrikstraat 34, Denekamp; L.Tukkers, van der Heijdenstraat 14, Denekamp; B.J.Huisken, Varwick 2, Tilligte; F.A.Broekhuis, meester Berninkstraat 8, Denekamp; H.A.G. M.Hofstee, Dorpsstraat 14, Lattrop; J.A.M.Aveskamp, Weggelerstraat 23, Almelo; F.G. Oude Elferink, meester Muldersstraat 26, Denekamp; F. den Ouden, meester Berninkstraat 3, Denekamp; H.Beldeerink, Nuttersvoetpad 5, Oud Ootmarsum; G.J.Schulte, Kooikerweg 4, Beuningen; Mw.L. Evers-Wiefferink, Weerinkstr. 56, Denekamp; J.Willemsen, Weerinkstraat 31, Denekamp; B.J.Westerhof, Nosseltweg 15, Denekamp; J.Arends, Brandlichterweg 89, Denekamp; Zr.Norbertien Besling, Gravenallee 30, Denekamp; J.Kuiper Brandlichterweg 95, Denekamp; W.Grote Punt, Churchillstraat 11, Denekamp; A.J.Tijhuis, Diekmanweg 11, Denekamp; F.A. Sleiderink, Johanninksweg 39A, Denekamp; Mw.M.Ettema-Hermelink, Burg.Hoogklimmerstraat 15, Denekamp; G.Lohuis, de Sperwer 26, Denekamp; G.Busscher, Anemoonstraat 20, Denekamp; B.Meinders, Kerkweg 32, Tilligte; H.A.Damhuis, meester Lazonderstr.23, Denekamp. J.Zanderink.

BIJeenkomst Bestuur met Werkgroepen

Op maandag 22 januari 1990 werd in het koetshuis van museum Huize Keizer de jaarlijkse, langzamerhand traditioneel

Donateursbestand

Opgesteld door H. Noltén.

geworden bijeenkomst van bestuur met leden van de werkgroepen gehouden. Voor de eerste keer werd deze bijeenkomst geleid door de nieuwe voorzitter, de heer H.A.Benneker.

Allereerst nam Benneker afscheid van vice-voorzitter C.C.M.Hamers, die wegens drukke werkzaamheden bedankt heeft voor zijn bestuursfunctie. De voorzitter bedankte Hamers voor al hetgeen hij in de afgelopen jaren voor de stichting gedaan had.

Na dit afscheid gaf de voorzitter een overzicht van de zaken, die in het afgelopen jaar in het bestuur aan de orde zijn geweest en wat er momenteel zoal gebeurt.

Na een dankwoord aan alle werkers gaf Benneker het woord aan vertegenwoordigers van de werkgroepen. Deze vertelden wat er zoal in de diverse werkgroepen gebeurd was en welke plannen er voor dit jaar en in de verdere toekomst nog op uitvoering wachten.

Na het officiële deel volgde een informeel gedeelte, waarin een drankje werd geschonken en de werkgroep flora en fauna een serie dia's vertoonde over ondermeer het Goor, de Bergvennen en het project heide afplagen.

Rest nog te vermelden dat de bijeenkomst goed bezocht was en het bestuur voltallig aanwezig was.

H.Asma.

METELN - DENEKAMP

Op zondag 20 mei 1990 komen leden van de Heimatverein Meteln naar Denekamp voor hun jaarlijkse fietstocht in ons Iwnteland.

Dit keer is een route uitgestippeld door Noord Deurningen, Lattrop, Breklenkamp en Tilligte.

Verwacht wordt om 10.00 uur te kunnen vertrekken vanaf het Marktpllein. Rond 18.00 uur hopen we dan weer terug te zijn.

H.Boink.

AKTIVITEITEN WERKGROEP

FLORA & FAUNA

In het voorjaar "moeten" we er op uit. Vaak is de kennis van de gewone wandelaar onvoldoende om de natuur goed te leren kennen. Om u daarbij te helpen organiseren de werkgroep Flora & Fauna enkele excursies.

* 22 april: voorjaarswandeling op Singraven.
De heer Meek zal, zoals voorgaande jaren, aandacht besteden aan de vogelzang en de voorjaarsbloemen.
Vertrek, half negen vanaf de watermolen. De wandeling zal 2 tot 2½ uur duren en vergt in elk geval degelijk schoei.

* 26 mei: houtwallen-landschap in Volthe.
Voorbeelden van nieuwe subsidie mogelijkheden voor natuurontwikkeling in het boerenland. Denkt u maar aan wallen en poelen. Nadere aankondiging in het Denekamps Weekblad.

In de maanden juni en juli zijn nog vier excursies gepland, die ook in het Denekamps Weekblad aangekondigd worden.

* 3 juni: Arboretum Poortbulten De Lutte.

* 19 juni: I.V.N.Heemtuin in Hengelo.

* 28 juni: natuurgebied 't Goor te Denekamp.

* 19 juli: langs het kanaal Almelo-Nordhorn.

Meer informatie bij ondergetekende tel.(05413) 2858.

J.Bruns.

OM TE NOTEREN

Nationaal museumweekeinde is op 25/26 april 1990: 't Heem-hoes doet hieraan ook mee in samenwerking met museum Huize Keizer. Beide dagen geopend van 12-17 uur. Ook Natura Docet neemt deel aan Nationaal Museumweekeinde.

Nationale Molendag: 12 mei 1990 alle Denekampse molens doen mee.

Fietstocht met Heimatverein Metelen in Denekamp, zondag 20 mei 1990, vertrek 10.00 uur Marktplaats; route ca. 35km.

Museum Huize Keizer: exposities 8/4 t/m 5/6-1990: Denekamp in 1940-1945.

8/4 t/m 16/9-1990: Denekamp vijftig jaar geleden.

Excursie: zaterdag 9 juni 1990 naar Den Ham.

H.Boink.

DENEKAMP 1940

In de loop van dit jaar wil de werkgroep Flora & Fauna op een bijzondere manier aandacht besteden aan "Denekamp in 1940". Op de tentoonstelling over dit onderwerp zult u kunnen vaststellen dat Denekamp e.o. rijk was aan natuurgebieden. Het Springendal, de Ottershagen en de Puntbeek zijn nu bekende namen maar waren dat ook toen, althans bij de plaatselijke bevolking.

Bij natuurbeschermers was met name de Ottershagen vrijwel onbekend. Het laatste is dan ook kort na de oorlog verdwenen. In de jaren veertig waren ze in tegenstelling tot nu nog weinig aangetast door menselijke activiteiten. De eerste twee genoemde gebieden trokken reeds voor de oorlog natuurbeschermers uit het hele land naar onze streek. Vooral floristen, plantenkenners, troffen hier een nu onvoorstelbaar rijkdom aan planten. Deze rijkdom komt

voort uit een grote variatie aan terreinen met uiteenlopend karakter. Juist de op veel plaatsen optredende overgangen van nat naar droog, van voedsel-arm naar voedselrijk maakt(e) Twente bijzonder.

Deze bijzonderheid is in het kader van de herdenking 100 jaar kanaal Almelo-Nordhorn al eens eerder genoemd. Daarmee behoorde Twente tot de mooiste streken van ons land. Natuurbeschermers, die in dit verband genoemd moeten worden, zijn Gorter, Bakker, Van Leeuwen and last but not least Professor Victor Westhoff. Laatstgenoemde is in Denekamp goed bekend, mede door zijn relatie met Bernink en Dingeldein. Bovendien heeft hij in 1944 enige tijd ondergedoken gezeten in onze omgeving. In die periode heeft hij veel kennis vergaard over de plantenrijkdom in deze streek.

De werkgroep Flora & Fauna heeft hem daarom gevraagd een bijdrage te leveren aan "Denekamp in 1940". Tot onze vreugde heeft hij hier positief op gereageerd. Hij heeft o.a. een artikel van zijn hand ter beschikking gesteld voor publicatie in 't Onderschoer. Dit artikel is een bewerking 'door Westhoff', van "Beken en beekdalen in Twente" dat in 1949 verscheen in "In het voetspoor van Thijssse" onder redactie van A.F.H.Besemer e.a. Het beschrijft zijn tochten door het NO-Twente van die tijd. Het zijn de woorden van een man die schrijft men een grote kennis van zaken en met veel liefde voor de streek. Juist door dit laatste is het ook leesbaar voor "leken" op het gebied van flora en fauna.

Het ligt in de bedoeling dit verhaal te plaatsen in drie afleveringen in 't Onderschoer. Ondergetekenden, leden van de werkgroep Flora & Fauna, zullen in overleg met de heer Westhoff enkele vereenvoudigingen aanbrengen. De werkgroep Flora & Fauna

kan u het lezen van 't Onderschoer in de komende afleveringen sterk aanbevelen!

H.Stoltenkamp/H.A.Meek.

BOEKEN OVER TWEEDE WERELDOORLOG

In verband met 45 jaar herdenking bevrijding dit jaar leek het de redactie goed u nog eens te attenderen op de door onze stichting uitgegeven literatuur over Denekamp en de Tweede Wereldoorlog. Want naast regelmatige publikaties in 't Onderschoer zijn de volgende boeken samengesteld.

In Herdenking 1940-1945

Beknpte geschiedschrijving van Denekamp in de Tweede Wereldoorlog.

Uitgegeven in 1980 b.g.v. 35 jaar bevrijding. Uitgebreide herdruk 1985.

Om niet te vergeten

Dagboek tijdens oorlog opgetekend door W.H.Dingeldein.

Uitgegeven b.g.v. 40 jaar bevrijding in 1985.

(Niet meer te koop.)

Denekamp in 1940-1945

Schetsen uit dagboek W.H.Dingeldein; speciale uitgave voor de baisscholen (1985).

Tijdtafel 1940-1945

Mondiaal-Europees-Nederland Denekamp. Samengesteld t.b.v. scholen (1985).

Omzien naar de toekomst

Impressie joodse geschiedenis van Denekamp.

S.Wynia.

Uitgegeven in 1988 b.g.v. onthulling monument voor destijds joodse gemeenschap van Denekamp.

Denekampers vertellen over Tweede Wereldoorlog

Uitgegeven b.g.v. 45 jaar bevrijding 1990.

H.Boink.

SCHENKINGEN

In het afgelopen kwartaal hebben we de volgende schenkingen ontvangen.

- * Van Fam.Hermelink, Denekamp: een reclameasbak.
- * Van J.Oude Voshaar, Denekamp: drie oude kranten jaargang 1930.
- * Van dhr.J.Gosemeijer Denekamp: 1 aardrijkskundeschrift.
- * Van de heer S.Wynia Denekamp: 1 kaartenkastje.
- * Van dhr.J.A.den Ouden Denekamp: 1 kaartenkastje.
- * Van mw.Bekhuis Denekamp: 1 pak koffiesurrogaat; 1 koffiemaatje; 1 vooroorlogse grote luciferdoos; 1 stuk Sunlightzeep.
- * Van mw.Koopman-Blokhuis Denekamp: 7 jaargangen "parochienieuws" (kerkblad HH. Simon & Judaskerk Tilligte.)
- * Van mw.Fox-Zwijnenberg Denekamp: 1 kleerhanger Fa. Meijerink Denekamp.
- * Van dhr.G.Lohuis Denekamp: 1 doos antieke kleren, 1 schilderij.

J.A.den Ouden.

VOOR U, DOOR U

Deze rubriek is bedoeld als contactmogelijkheid met en voor onze lezers, waarbij met name gedacht is aan vragen, opmerkingen en suggesties. Daarnaast biedt deze rubriek de redactie ook de mogelijkheid vragen aan u te stellen.

Mevrouw Margot Bernink uit Eindhoven en geboortig uit Denekamp liet ons het volgende weten.

"Met veel genoeg heb ik weer 't Onderschoer gelezen. Het artikel over de jeugdbeweging had extra mijn aandacht. Toen ik in 1933 weer thuis kwam ben ik lid geworden van de K.J.V. Ons uniform was een blauwe overgooier (geen rok). Op de blouse een blauwe stropdas. Daar prijkte het insigne op. Eerst was ik leidster van de Zonnekinderen. Dat waren kinderen uit min of meer kansarme gezinnen. Daar brachten we de de eigen gezaagde kerststallen naar toe. Hierbij stuur ik u 2 insignes".

Hartelijk dank voor de toegezonden insignes, te weten een van de K.J.V. en een van de Zonnekinderen. We nemen ze graag in onze collectie op.

Een halve stuiver, in het Twents een veerduitstuk of veerdeutstuk, noemde men vroeger ook

wel ne kearkmeester. Dit vanwege het feit dat zulke halve stuivers nogal veel op de collectieschaal in de kerk werd gedeponeerd, aldus vertelde ons Bernard Derkman uit Denekamp.

Vraag: Wordt dit alleen in Denekamp zo genoemd?

Naar aanleiding van het artikel "Nylons smokkelen" in het vorige Onderschoer, deelde de heer P. van der Maas uit Ootmarsum ons het volgende mee.

"De artikelen die onder de titel 'Van den Noord Deurninger loaksteen' in vroegere jaren in 'Parochiecontact' verschenen, zijn niet geschreven door kapelaan Harmelink, maar door zijn collega Nieuwe Weme. Kapelaan Nieuwe Weme was destijds voornamelijk belast met de werkzaamheden in Noord Deurningen en met de hulpkerk aldaar. De artikelen in 'Parochiecontact', die in die tijd 'Sientje' als hoofdpersoon hadden, zijn wel door Harmelink geschreven.

Dit waren echter geen artikelen in het Twents al kwamen er wel veel Twentse gezegdes en uitdrukkingen in voor".

Van der Maas, die destijds hoofd was van de r.k. Jongensschool in Denekamp, kon het weten, want hij was in die tijd redacteur van "Parochiecontact". Bovendien schreef hij het artikel op de eerste pagina. Kapelaan Nieuwe Weme kwam in Denekamp op 26 augustus 1949; het eerste artikel van de serie "Van den Noord Deurninger Loaksteen" verscheen in Parochiecontact van oktober 1949.

Van onze bibliothecaris mevr. D. Asma-ten Broeke ontving de redactie de volgende bijzondere inschrijving uit het trouwboek van dominee Weerman, die van 1703 tot aan zijn dood in 1738 predikant was te Denekamp.

"In die tijd was de dominee ook degene, waar men zich moest inschrijven zoals nu bij de gemeente. Huwelijk geboorte en overlijden. De Burgerlijke Stand kwam pas in 1812 tot stand op last van Napoleon.

In 1705 zijn op 26 maart ingeschreven en getrouwd op 30 mei Gerryt Aalberts, weduwnaar, Onderrigter te Denekamp en Christina Stein van Schuttrup. Er staat: "Vrijdaags voor Pinxteren in de Voorbereijdinge getrouwt". Dit zal een godsdienstoefening geweest zijn als voorbereiding op het Pinksterfeest.

In de kantlijn staat het volgende: "NB. Deese vrouw was haar man schelm-agtig ontlopen (had haar in de steek gelaten, D.A.-t.B.), en jaaren uijtgebleven, en na dat hij gerigtelijk weer was inge-eijscht en evenwel niet weder gekomen, is sij van het gerichte geauthoriseert geworden om met een ander te mogen trouwen ge-

lijk sij daarop ook sonder verhinderinge is getrouwt met d'Onderrigter bovengenoemd. Kort gezegd: hij had haar moedwillig verlaten en was na een gerechtelijke oproep niet verschenen. Christina vroeg en kreeg toestemming opnieuw te trouwen.

Hieruit kunt u opmaken dat archiefonderzoek niet alleen een opzoeken van namen is, maar dat er interessante dingen gevonden kunnen worden.

Het betreffende trouwboek bevindt zich, evenals vele andere, in het archief van de Stichting Haemkunde Denekamp, waar u overdag en op woensdagavond van 18.30 tot 21.30 uur terecht kunt om de boeken na te zoeken.

Er wordt gewerkt aan een kaartsysteem om alle namen op alfabet te zetten.

Wat eenvoudig lijkende rekeningen uit archieven ons kunnen vertellen toont de hiernaast weergegeven factuur van timmerman Hoomberg uit Denekamp voor het leveren van doodkisten in 1869. Het begraven van overledenen, wier nabestaanden niet in staat waren de kosten van teraarde bestelling te betalen, kwam voor rekening van de gemeente.

Van mevrouw De Boer-Pil uit Sneek ontving de redactie het volgende verhaal, dat zich afspeelt rond de Brandlichterweg in Denekamp, de plaats waar zij geboren en getogen is.

" UIT MIJN JEUGD AAN DE
BRANDLICHTERWEG

Ik heb veel herinneringen aan Denekamp. Vooral aan de Brandlichterweg, waar ik geboren ben in het huisje Pil. Ik heb nog twee broers in Denekamp

De Gemeente Denekamp aan B. Kroonberg
 timmerman te Denekamp debet volgens het maken
 van dood kisten in 1869

den 2 Maart een Dood kiste voor Hermina Galt.
 vrouw van M. Dykhof

ƛ 4 00

den 18 Mei een dood kiste voor gezina Kitter 2 80

den 2 Augustus een Dood kiste voor Weduwe Zants 4 00

den 6 Augustus een Dood kiste voor M. Hallett 4 00

den 12 October een Dood kiste voor J. Kuitman 3 00

den 14 December een Dood kiste voor de vrouw
 van H. Malenkamp

4 00

den 31 December een dood kiste voor
 de Weduwe J. H. Lombeck

4 00

te samen

ƛ 25 80

Gemeen & Gerechtvaardigd

den 6 Januarij 1870

H. W. W. W.

G. J. Gommeyer.

wonen en een dochter. Mijn oudste broer woont nog aan de Brandlichterweg.

Ik kom nog wel eens in Denekamp en zie hoe het allemaal veranderd is.

Vroeger had je die mooie dikke bomen langs de weg. En Bos, de klompenmaker, waar we uit school heel vaak gingen kijken hoe klompen gemaakt werden.

Als kind vond je zoiets mooi. De boerderijen van Krabbe en Oldekamp.

En de boswallen met de kleine slootjes, waar we wel eens gingen schaatsen als het winter was. Achter de stoel aan, zo moesten we het maar leren.

Bij ons achter het huis was veel land en er waren veel vruchtbomen. Daar konden we altijd leuk spelen en hebben we veel plezier gehad.

Tegenover ons hadden we een stuk weide en het hoge land, zo noemden we dat altijd (nu Lazonderstraat). Daar werden rogge en aardappels verbouwd.

Wat mooie is nu allemaal weg. Als ik bij mijn oudste broer kom en ik ben achter zijn huis, dan denk ik nog vaak aan die tijd terug. Dat de natuur daar zo mooi was en nu kijk je tegen al die huizen aan, jammer dat alles weg is.

Verder het veld in was het ook mooi. Daar had je de heide waar we ook vaak naar toe gingen om te spelen. Je had daar de beek, waar we met nog meer kinderen uit de buurt wel naar toe mochten om te pootje baden.

Mijn moeder zei wel altijd: "Denk erom, kinderen, verdrink niet". Dat kon trouwens ook niet, want we kwamen niet verder dan tot de enkels in het water. Je kon het mooie natte zand zien, zo helder was het water. Daar vermaakten we ons de hele dag. Natuurlijk in onderbroekjes, want zwembroeken waren er niet.

We moesten altijd door het losse zand lopen. Als we dan

terugkwamen, waren we smerig van alle stof.

Het was een hele mooie tijd. In de vakantie gingen we wel eens een dag aardappels rapen bij Brookhuis Bets. We mochten er blijven eten en kregen dan spekpannekoeken. Dat vonden we heerlijk. Als we naar huis gingen hadden we 75 cent verdiend, waarmee we toen blij waren.

Ik woon nu zelf in Friesland, in Sneek. Hier is het veel land en water. Ik denk nog heel vaak aan Denekamp terug, vooral met Kerstmis. Die mooie midwinterhoorn en het klokkegeluid. Dat klonk vroeger zo mooi, als het gevroren had en het was heel stil over het veld. Prachtig!

Dat mis ik hier in Friesland wel".

Tot slot hebben we de afgelopen tijd nog weer enkele interessante dialectwoorden gehoord. Kent u de betekenis? Of hebt u er een andere aanduiding voor? We zijn benieuwd.

Peunder, toeske en tikknkate.

En wat wordt bedoeld met n Deenkelslag?

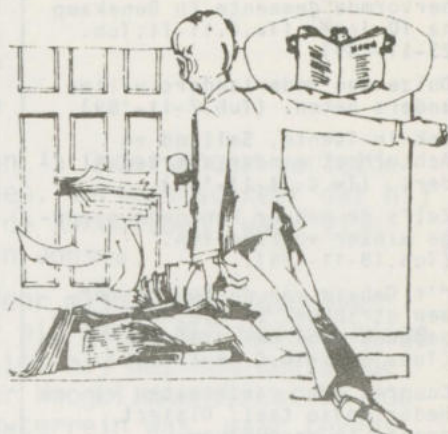
Samenstelling: H.Boink.

UIT DE KRANT VAN NU

In het afgelopen kwartaal zijn uit de regionale kranten verschillende berichtjes voor u genoteerd. Deze artikelen zijn allemaal uitgeknipt en worden bewaard om te raadplegen.

De gebruikte afkortingen staan voor: Tw.C.: Twentsche Courant; Tub.: Dagblad Tubantia; Vizier: Vizier op Noord Oost Twente; Nbl.v.Old.: Nieuwsblad voor Oldenzaal en omgeving.

Carillon bij Rabobank, een geschenk van de bank aan de gemeenschap van Denekamp ter gelegenheid van de opening van het nieuwe bankgebouw. (Tub.13-10-'89).

Ooggetuigeverslag van de inneming van Enschede in 1579. (Tub.14-10-'89).

Presentatie Jaarboek Twente 1990 in Almelo. (Tw.C.17-10 en Tub. 27-10-'89).

Melkveestapel met kwart ingekrompen. (Tw.C.18-10-'89).

Natuuronderhoud vraagt goed contact met de landbouw. (Tub.19-10-'89).

Molenaars leggen examens af in Westerveldmöl in Tilligte. (Tub.21-10-'89).

Klootschieten geen folkloristisch fossiel, maar springlevende sport. (Tub.21-10-'89).

Twist en smokkelen in het veen. (Tw.C. 27-10-'89).

Archeologen vinden uniek landbed-graf nabij Buurse. (Tw.C.27-10-'89).

Vrijwilligers van essentieel

belang in landschapsonderhoud. (Tw.C. 27-10-'89).

H.Entjes: "Het dialect kan als tweede taal nog heel lang blijven bestaan. (Tub.28-10).

Groen is voor mens en dier van levensbelang. (Tub.4-11-'89).

Schönfeld Wichers "Ster" nieuwe jaarboek Twente. (Tub. 4-11-'89).

Pas na de oorlog mochten vrouwen meedoen. Artikelen naar aanleiding van het 60-jarig bestaan van de Denekampse toneelclub Klaver. (Tub.4-11).

Elfde november voor de boeren nieuwjaar. (Nieuwsblad v. Oldz. 7-11-'89).

Historische Kring Losser letterlijk de boer op. Uitgave veldnamenboek na zeer gedegen onderzoek. (Tw.C.8-11-'89).

Katholieke Plattelandsjongeren (K.P.J.) zestig jaar. (Tw.C.+Tub. 6-11-'89).

N.O.Twente krijgt 405 hectare relatienotagebied. Beschermde gebieden met een bijzondere landschappelijke en natuurlijke waarde. (Tw.C.10-11-'89).

Dominee H.Brouwer (63) verlaat hervormde gemeente in Denekamp na 10 jaar. (Tw.C.11-11;Tub. 23-11-'89).

Duizenden Nederlanders willen anders heten. (Tub.7-11-'89).

Ook in Twente, Salland en Achterhoek minder soorten vlin-
ders. (Tw.C.14-11-'89).

Zelfs de natuur kan geen stren-
ge winter voorspellen.
(Tub.18-11-'89).

"'t Geheim van de tuugkiste"
een stripboek in dialect: pro-
paganda voor het dialect.
(Tub.18-11+Tw.C.18-11-'89).

Congres over variëteiten van de
Nederlandse taal: Dialect
dreigt te verdwijnen.
(Tw.C.18-11-'89).

Klootschieten ook door vrouwen
ontdekt. Bij het schieten is
rollen belangrijker dan gooien.
(Tub. 18-11-'89).

Klederdrachten uitstervende
traditie. (Nieuwsbl.v.Oldz.
18-11-'89).

Waterschap wil oevers langs de
Dinkel kopen. (Tub.24-11-'89).

Brede steun voor levend land-
bouwmuseum op landgoed Twickel.
(Tw.C.28-11-'89).

Vermoedelijk 700 miljoen kuub
aardgas onder het Lutterzand.
(Tub.29-11-'89).

De bossen zijn slechter dan
uit onderzoek blijkt.
(Tub. 30-11-'89).

Ploeterende paarden trokken op
schoeisel ploeg door 't veen.
(Tub.2-12-'89).

Koster H.Ensink uit Deurningen
leeft elke dag tussen de
"heiligen". Een artikel naar
aanleiding van de heiligen-
beeldenexpositie in museum
Huize Keizer.(Tub.2-12-'89).

Knobelen in Nordhorn op sin-
terklaasavond, 5 december,
trekt altijd tienduizenden.
(Tw.C.6-12-'89).

Standbeeld bij moederhuis zus-
ters Franciscanessen. Antonio-

Radboud Stichting lost gedane
belofte in.(Tw.C.+Tub.7-12).

Door het boerenland rond de
oelevlucht. Een wandeling
langs het kanaal Almelo-Nord-
horn van Twente.
(Tub.7-12-'89).

Rijssen wel degelijk poort van
Twente.(Tub.15-12-'89).

Joost Hiddes Halbertsma en het
Twenther Brul'fteleed.
(Tub.16-12-'89).

Twentse en Achterhoekse kle-
derdracht niet alleen somber.
(Tub.16-12-'89).

Midwinterwandeling over de
grens trekt duizenden mensen.
"Oaln roop" stoort zich niet
aan grenzen. (Tw.C.+Tub.
18-12-'89).

Voorzitterswisseling bij be-
heerscollege. Twickel moet een
levend monument in Twente blij-
ven. (Tub.+Tw.C.16-12-'89).

Boerengezin beleeft niet al-
leen tijdens de feestdagen
topdrukke.(Tw.C.19-12-'89).

Sloten van groot belang voor
planten en dieren.(Tw.C.19-12).

4000 Kraanvogels passeren Ne-
derland. (Tub.21-12-'89).

Eigen museum voor Johanna van
Buren in Hellendoorn.
(Tub.21-12-'89).

Nieuwe plannen voor behoud en
herstel natuur Overijssel.
(Tub.28-12-'89).

Eerste Nederlandse bijbel ver-
scheen in 1477.(Tub.29-12).

Volkverhalen rijk aan fanta-
sie. (Tw.C.29-12-'89).

Kerkmeester Jonker en de his-
torie van Katholiek Enschede
anno 1890.(Tub.30-12-'89).

Solitaire boom heeft grote
landschappelijke betekenis.
(Tw.C.2-1-1990).

Grootste kerststal Euregio nog
tot februari te zien in Rheine.
(Tub.6-1-1990).

H.Asma.

HERINNERINGEN AAN DE JEUGDJAREN IN DENEKAMP

In een vorige aflevering van 't Onderschoer vertelde J.Eertman jeugdherinneringen. Eertman schreef dat hij in 1938 was verhuisd naar de Kokensteeg, waar zijn vader een huis gekocht had van Jousma.

Oorspronkelijk was dit huis door mijn vader, aannemer H.J.Ottenhof, gebouwd en waar hij samen met moeder enige jaren gewoond heeft. Daarna liet hij het nog bestaande oudershuis aan de Burgemeester Hoogklimmerstraat 35 bouwen, omdat daar een groot bouwterrein was, waar tevens ruimte was voor werkplaatsen die er nog staan.

Ook was er een werkplaats aan de Lange Voor, opdat materialen die aankwamen per trein, zo over de rails de werkplaats konden worden binnengereden. Hermelinks Toon was daar altijd bezig putringen te maken, dat kan ik me nog allemaal goed herinneren.

Op die plek is nu een grote mooie marktplaats.

In hotel Looman, een goed bekend huis, hebben we zelfs mijn bruiloft gevierd en hebben we verder erg gezellige avondjes en feestjes gehad.

Mijn oudershuis was een lang wit huis dat dwars staat, een chalet idee. Mijn vader heeft namelijk vroeger zijn bouw-ervaringen opgedaan in Oostenrijk en Zwitserland, vandaar zijn geliefde bouwstijl. Dit huis staat er al zeker tachtig jaar, want we zijn daar allemaal geboren, op twee na. Twee zussen wonen er nog. Jammer is mijn broer Henny ook overleden. Maar de zaak staat nog steeds op de naam van H.J.Ottenhof.

We hadden destijds een zeer grote fruit- en bloementuin, want wij waren een groot gezin. Mijn ouders vonden dat fruit en groente zeer gezond was. Je kon dan ook alles vinden en eten, beginnende met lange rijen rode en witte bessen en aalbessenstruiken, als ook twee soorten kruisbessen, een groot perk aardbeien, zelfs waren er frambozen en langs de muur druivenranken.

Dan verschillende soorten pruimenbomen alsook perziken en mispels, daarbij vele soorten peren en appels, gewoon een luthof.

Mijn moeder zette vaak als er zoveel appels waren en ze er geen raad mee wist, manden vol aan de straat voor de schooljongens, die daar altijd voorbij kwamen. Voor ons huis stonden nog twee kersenbomen, twee walnoten en een tamme kastanjeboom, waar wij meisjes door de jongens wel eens bekogeld werden met de stekelige bolsters. Als gevolg van deze tuin hadden we ook heel wat vriendjes, die zich graag aan al die heerlijke vruchten te goed deden.

Achter onze tuin was dan de vijver en de tennisbaan van Minderhout. Wij hebben daar in dat drassige weiland heel wat dotter- en boterbloemen en vogelkers geplukt, ook hebben we 's winters wel eens op die vijver geschaatst.

Mijn broer Henny heeft daar in de vijftiger jaren het buitenzwembad mogen maken.

En zo heeft hij, net als Eertman al schreef, de lange schoorsteenpijp van de boterfabriek gebouwd, waar wij ook in geklommen zijn.

In een vorig Onderschoer schreef F.Dierick zo'n interessant verhaal over loze dreigementen. Hij is wel enkele jaren jonger dan ik, maar hij weet precies waar hij het over heeft. Want wij waren immers ook burenen.

Of Dierick ook in onze tuin geweest is, weet ik niet, maar z'n oudere broers in ieder geval wel.

Hij schrijft over de put van Gerdes Tukkers. Daar hadden wij ook belangstelling voor. Als je hallo riep boven de put, klonk de echo lang na. De Potmoat was ook ons speel-terrein. Veel belangstelling hadden we voor de klompen-maker Scholten Lubberink.

Bij Rondhuis smid, onze overbuurman, was ook veel te zien, vooral als er een paard beslagen werd. Maar daar bleven we als meisjes wel wat angstvallig uit de buurt. De beukenheg, die daar langs de tuin liep, zat in het voorjaar vol meikevers, (akenbrood). De jongens hielden je dan zo'n beestje in een lucifersdoosje onder de neus, en als je het dan uitgilde van schrik, was hun vermaak natuurlijk het grootst.

Omdat in onze buurt ook nog al veel kinderen waren en het in de straat rustig was, speelden we 's avonds vaak buiten, tenminste als het nog niet donker was. Want dan moesten we thuis zijn. Er waren bomen genoeg, waar achter je verstoppertje kon spelen. Dan het spel 'de boze

wolf zit gevangen achter drie ijzeren stangen en herder laat je schaapjes gaan'. Dan begon het vangen door de zogenaamde wolf. Ook werd er druk gehinkeld of 'meske smietn', wie het verst kon gooien.

We hebben een heerlijk onbezorgde jeugd gehad, waar ik graag aan terugdenk.

Ook herinner ik me zuster Modesta van de bewaarschool nog zeer goed, waar de kindertjes buiten op de speelplaats in koor zongen: Alink, kepalink, de school geet oet. Jaren later heb ik ze het nog horen zingen.

De meisjesschool lag vlak naast het ziekenhuis. Bij de zij-uitgang was het dodenkamertje. Omdat ik daar ooit iemand opgebaard zag, was ik als de dood zo bang, en vermeed angstvallig die plaats.

Net zo als je wel eens na schooltijd, als het donker geworden was, naar de naaischool moest, die achter het ziekenhuis lag. Je moest dan op weg naar huis langs het kerkhof. Dat boezemde mij altijd grote angst in; ik rende er als een haas voorbij. Hoewel ik wel gewend was, dat er grafstenen voor mijn ouderhuis stonden opgesteld voor verkoop, maar dat was natuurlijk bekend terrein.

Zuster Wunibaldis, bij wie ik in 1930 op de derde klas gezeten heb, was een erg lieve zuster, die echt veel begrip en geduld voor kinderen had. Zij was in mijn herinnering de enige met deze goede eigenschappen. Als het zomers erg warm was, ging ze met ons tijdens schooltijd hele wandelingen maken, de natuur in, bijv. de zandkuil, waar ze ons op veel struiken en planten attent maakte. We gingen dan in een kring om haar heen op de grond zitten en ze vertelde ons dan Puch Much en Moortje. Ze kon zo spannend voorlezen, dat we er allemaal van onder de indruk waren.

Ook waren we met haar eens aan het kanaal. Ze had een fles ranja meegenomen. Bij een boer werd een emmer water met een lepel gevraagd, de ranja werd in bekertjes gedaan en zo werden we getraceerd. Zelfs koekhappen kwam er aan te pas.

De hele rij zong dan tijdens het lopen de geleerde liedjes zoals: ik ben een jong en vrolijk meisje en ken gelukkig geen verdriet.

Zij trakteerde ons ook wel eens op snoepjes. Zij gaf ons ook zangles; op haar vingers werden ons de noten do, ré,

mi, fa, sol geleerd.

Het was, zoals ik al zei, een fijne zuster. We zongen op het koor in de kerk, bij een of andere plechtigheid.

Als er een priester gewijd werd in Denekamp, zongen we een priestercantate, alles onder begeleiding van zuster Wunibaldis.

Zelfs hebben we van haar gymnastiekles gehad, beperkt natuurlijk.

In die tijd hadden we op school katechismusles van kapelaan Van Schaick. Hij was toen ook pas aangesteld aan de kerk te Noord Deurningen, dichtbij de grens. Deze kerk is gebouwd door mijn vader en broers, ik meen in 1932. Dus de tekeningen waren mij ook bekend. Omdat ik volgens zuster Wunibaldis goed tekende, vroeg ze mij een tekening van de kerk te maken en wel in perspectief. Want kapelaan Van Schaick was al gauw jarig en dan mocht ik hem dat als aandenken overhandigen. De zuster had me daarvoor een versje geleerd; ik kan me nog twee regels herinneren: "Dat u er 's morgens met plezier heen tuft, naar het u zo dierbaar kerkje".

Hij ging namelijk op en neer met een bromfiets. De tekening werd ingelijst door de vader van Marietje Mensink, want zij was mijn vriendin. En zo werd de kapelaan verrast op zijn verjaardag en dat vond hij prachtig. Wij kregen allemaal, de hele klas, een mooi prentje. Alleen zuster Wunibaldis niet. Dat was niet eerlijk volgens mij en ik vroeg: "Waarom krijgt de zuster geen prentje?"

Vele jaren later heeft zij mij daaraan per brief nog herinnerd. Toen ik na de oorlog als kinderverzorgster werkzaam was in Noord Brabant, een zus van me was daar als directrice aangesteld, dacht ik vanzelf terug aan zuster Wunibaldis. Want nu ik zelf met kinderen omging, begreep ik beter welke goede invloeden van haar waren uitgegaan. Daarbij kwam nog dat zij toen oud en ziekelijk was, en verpleegd werd op het Deurninger klooster.

Ik heb haar toen geschreven om haar sterkte en genezing te wensen en dat ik nog steeds met prettige herinneringen aan haar terugdacht, en ik nu twintig jaar later zelf met kinderen omging. Zij heeft mij toen een erg aardige brief teruggeschreven; zij had permissie gekregen een brief van een schoolpupil te beantwoorden en dat vond ze erg fijn.

Wat was het 's winters ook altijd gezellig. Als het flink gevroren had gingen we met een hele club jongens en meisjes over het kanaal naar Almelo op de schaats. Meestal moest je bij de bruggen boven langs, want beneden stond soms water. Een jongen reed met een bakfiets langs de kant mee om overbodige jassen en schoenen mee te nemen. In Almelo werd koffie gedronken met meegenomen boterhammen. Daarna ging het terug per trein, maar in hotel Dinkeloord werd nog eventjes nagevierd, en dat was maar wat gezellig.

Trouwens de ijsbaan was ook altijd fantastisch. Wij waren altijd present.

Mijn broer Henny zat in het bestuur van de Denekamper IJclub en hij zorgde dat er genoeg water op de weide kwam met een waterpomp. De baan was prima en daar hebben we heel wat baantjes getrokken met ijsvrienden.

Henny heeft zelfs met Bonke de Elf Stedentocht uitgereden in de barre koude winter van 1942 of 1943.

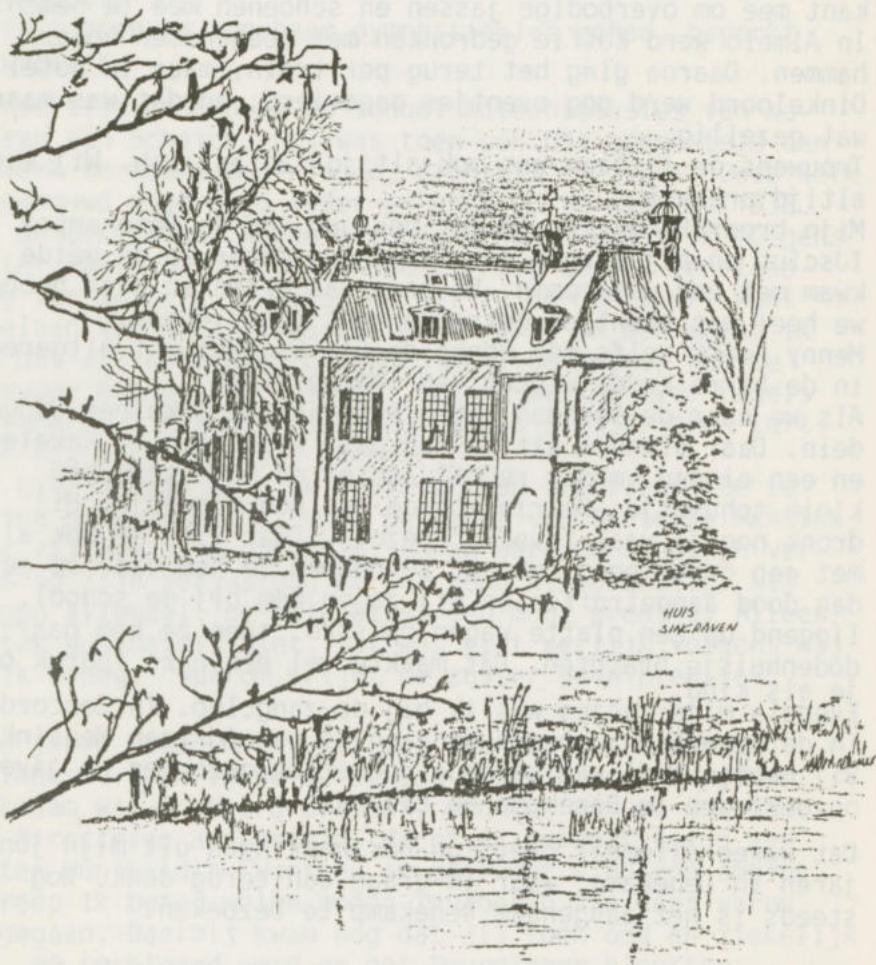
Als we naar de ijsbaan togen kwam je langs kuiper Dingeldein. Daar stonden altijd een paar kalkoenen te kakelen en een eindje verder rechts achter de heg stond een klein schuurtje. Daarin woonde een oud mannetje. Hij dronk nog al vaak teveel 'foezel'. Daar liep je ook al met een grote boog omheen. Zo hebben ze hem daar op een dag dood aangetroffen en wij zagen hem bij de school, liggend op een platte wagen op stro, toen ze hem naar het dodenhuisje brachten. Dat maakte wel een nare indruk op je als kind.

Evenals mijn zusjes was ik bij de zangclub. In Concordia, in de kegelbaan, kregen we zangles van Adriaan Mensink. Wij hebben heel wat bekende operettes gezongen en gaven opvoeringen in Denekamp en elders.

Dat waren allemaal prettige herinneringen uit mijn jonge jaren in Denekamp, waar ik graag aan terug denk. Nog steeds is het aangenaam Denekamp te bezoeken.

G.B.Bor-Ottenhof.

De hoogtiedaagn möj eern
met kost en met kleern.

8. nov. '89.

HEEREN-JAGT

eene oud-hollandsche wintervertelling

Het was alzo op eenen donkren decemberdag omtrent den middag-ure dat den vredigen wandelaar in de beemnden nabij het Twentsche dorp opgeschrikt wierd van een geschiet en gehamer en geknal van geweren op het nabije lantgoed, dat het geleek als ware den oorlog weder uytgebroken. Ook hoe de vogels die aan het kleine riviertje hunne vredige woonsteden hadden, luid schreeuwent en snaterent van angst een heenkomen zochten in het donkere zwerk.

Doch welk een aangenaam tafereel en schouwspel trof het oog van den toeschouwer, als deze door de machtige hekken, die hem toelieten tot de vorstelijke eikenlaan, de landouwen van de heerlijkheit betrad: daar stonden opgesteld in fraaye slagorde de waagens en karossen der Heeren, die genodigd waaren totter jagt: waagens met en waagens zonder huif, alsook bespanningen met *4-WHEEL DRIVE* en met machtige *BUFFELVANGERS* van voeren, voor 't geval de Heeren malkander zouden ontmoeten. Ook was daar de lange wagen voor de verwachte weidelijke buit. Doch deze waagen was nog leeg.

Thans was ook 't gezelschap zelve te aanschouwen, zoals het daar vrolijk knallend in de weiden zich bevond: een tiental geweren en achterladers benevens honden en een aantal jonge mannen uit de aanpalende horigheden van het lantgoed. Alleen de toekomstige buit zelve liet nog enige ogenblikken op zich wachten.

Middelerwijl had in de weidse beuken-allee eene aanzienlijke menigte dorpelingen en andere nieuwsgierigen zich gevoegd, die het luidruchtige gebeuren geamuseerd en uitgelaten, doch niet zelden ook met woede gade-sloeg. Vooral dit laatste scheen verwonderlijk, daar den winterdag zo kalm en de natuur zoo betoooverend was.

Edoch, wat geschiedde thans!

De mannen die de geweren droegen alsmede de groote hoeden, de *JUNGLE BOOTS* en de met schroot geladen bandeliers om hunne schouders, deze mannen dan, wel tien in getal, om-

stelden thans enen houtopstand, gering van omvang. Het was juist daar, waar tot voor enigen tijd onzen dorpsge-
noot en molenaar, Antoon R. zijne landelijke woning wist.

En daar kwam op enen male den eersten *FASANT* uit het duistere bosje getreden, vet en statig zoals men dat gaarne ziet. Hij bekeek de jagers belangstellend en liep hen vriendelijk tegemoet als waren zij oude bekenden. De jagers echter, en ook de jonge drijvers, die hen vergezelden, ontweken de vriendelijke vogel. Ze maakten barse geluiden, dreigden met hunnen geweren, ja, enigen schopten zelfs naar het vreedzame dier.

Doch vliegen wilde het niet.

Het opgetogen *PUBLIEK*, dat zich nog immer in de *LAAN* bevond, vermaakte zich natuurlijk kostelijk met dit *WEIDELIJK* schouwspel. Anderen echter waren kwaad en boos dat het een *GOD-GEKLAAGD* schouwspel ware.

Eindelijk gelukte het een der jagers, eenen vetten fasant dusdanig te verschrikken, dat het dier ging vliegen. En daarmede leek den ban gebroken: allerwegen knalden nu vrolijk de grote geweren. Den groten vogel zweefde in gracieuze vlucht naar gindse donkere dennen. En zodra de stilte was wedergekeerd, regende zachtken de loze hagel in 't dorre blad der eiken en op de hoofden der omstanderen.

Nu leken ook de andere fasanten het spel mee te willen spelen, want den een' na den ander gingen zij nu op wieken. Op weg naar de donkere bomen van de *VISSCHERIJ* of van het *NEIJE WEARK*, onder 't blijde branden van de dubbel-loopen, en den luyden bijval van 't gemene Volk.

Het feest leek geen einde te nemen. 't Ging zoo wel veertigh malen, tot grote begeestering van de *VRIENDEN VAN JAGT & NATUUR*.

Een keer ging het mis: er werd een vogel getroffen. Het dier stortte dood terneer in 't aak'lig koude gras der natte weiden. Gelukkig was daar de hond, die het onverwijd *APPORTEERDE* en ter verzorging bij zijnen baas bracht.

De bleke midwinterzon keerde ter kimme, den schoonen dag ging ten einde. En met haar het volmaakte spel van *DIER, NATUUR & MENSCH*.

Welzeker had den laatsten eens te meer zich voortreffelijk gekweten van zijne *HOOGE PLIGT*: Natuur te corrigeren, waar den Schepper in gebreke was gebleven.

Het was dan ook geen wonder, dat menigen dorpeling bij het huiswaarts gaan de verzuchting slaakte: "Och, dat dit schoone spel jaarlijks zich mocht herhalen. Ons dorp, zoo rijk reeds aan tradities en folklore, zoude er zeer blijde mee zijn".

G.Broekhuis.

Uit: Weekblad voor Oldenzaal
en Omstreken 18 januari
1908.

Notaris Kleinschmit

te Ootmarsum, zal op
Donderdag 23 Januari
1908, 's voorm. 10 uur, ten
verzoeken van den W.E.G. Heer J. A.
ROESSINGH UDINK, op den huize
„Singraven“ te Denekamp, ter herberge
van den molenaar DISSEL aldaar, in
het openbaar

verkoopen :

200 pere.

zwaar EIKENHOUT,

geschikt voor timmerhout, glintpalen
enz., benevens brandhout liggende op
Singraven in Bartelsboschje, aan den
Molendijk, Nieuwwerk, Rademakers-
kamp, Akkerbosch, op het plaatsje
„Eekman“ en te Noo.d-Deurningen
achter het plaatsje „Konijnenboer“ en
in de Zak.

Na afloop voor B. BROEKHUIS
te Tilligte

25 stam

Wilgen en Peppelen,

staande op het Imhorst langs den weg
van Singraven naar Tilligte.

Ondergeteekenden verklaren hiernede het achter hun naam vermelde bedrag te hebben ontvangen van den Burgemeester van Denekamp, als vergoeding voor het van hen gevorderde rijwiel door de Duitsche Weermacht (Dienststelle L 46084) over het tijdvak van 23 Maart t/m 4 Mei 1942.

N a m e n	A d r e s	Bedrag	Handteekening.
L.L. ten Brink	Krabbendijk 18	f. 6,--	<i>L.L. ten Brink</i>
D.S. ten Brink	Krabbendijk 18	" 6,--	<i>D.S. ten Brink</i>
M. Salomons	Brinkstr. 33	" 6,--	<i>M. Salomons</i>
L. Salomons	Nordh. str. 41	" 6,--	<i>L. Salomons</i>
E. Elkus	Nordh. str. 16	" 6,--	<i>E. Elkus</i>
H. Elkus	Nordh. str. 16	" 6,--	<i>H. Elkus</i>
J. ten Brink	Brinkstr. 32	" 6,--	<i>J. ten Brink</i>
M. ten Brink	Brinkstr. 75	" 6,--	<i>M. ten Brink</i>
S. ten Brink	Lange Voor 16	" 6,--	<i>S. ten Brink</i>
A. Suskind	Olden. str. 9	" 6,--	<i>A. Suskind</i>
H. Suskind	Brink 10	" 6,--	<i>H. Suskind</i>
A. Salomons	Brandl. weg 35	" 6,--	<i>A. Salomons</i>
D. ten Brink	Lange Voor 14	" 6,--	<i>D. ten Brink</i>
		f. 78,--	
H. Elkus	Nordh. str. 16	" 6,--	<i>H. Elkus</i>
		f. 84,--	

WETENSWAARDIGHEDEN OVER DE BEZETTING 1940-1945 IN DENEKAMP

Zo rond de tijd dat we in Denekamp herdenken 45 jaar geleden bevrijd te zijn van de Duitse bezetter is het goed daaraan ook in dit Onderschoer aandacht te schenken. We hebben daarvoor geraadpleegd het gemeentearchief van Denekamp, waaruit enkele opmerkelijke voorvallen zijn opgetekend, die tekenend zijn voor het beeld van die tijd.

Denekamp is van 10 mei 1940 tot 2 april 1945 bezet geweest. Gedurende de periode 18 februari 1942 tot 26 maart 1945 had Denekamp een NSB-burgemeester.

aanplakken en verspreiden propaganda

Op 17 mei 1940 werden door de Marechaussee in de Brinkstraat te Denekamp twee Nederlandse fabrieksarbeiders aangehouden, die in Nordhorn woonden en aangehouden omdat ze vlugschriften verspreidden van de NSDAP met het opschrift "Manifest aan het Nederlandsche Volk". Daar het verspreiden van vlugschriften verboden was op grond van de verordeningen voor het bezette gebied van 10 mei 1940, liet de burgemeester de beide personen in bewaring stellen. Een paar dagen later kreeg hij echter opdracht van de bevelhebber van de Legergroep te Hengelo (o) de mannen weer vrij te laten.

Een ander voorval deed zich voor in de namiddag van 29 april 1941, toen door enige WA-mannen propaganda-affiches werden aangebracht op het gemeentelijk publicatiebord, dat stond nabij het hek van de St.Nicolaaskerk. Nadien troffen ze een lid van de Nederlandse Unie die bezig was het weekblad van de Unie te bezorgen bij abonnees. De WA-man trok de betreffende persoon de bladen uit de arm en verscheurde ze. Toen het Unielid naar de politie wilde gaan werd hem dit verhinderd en ontstond er een vechtpartij tussen verschillende inmiddels aankomen lopende WA-mannen en Unieleden. Het gebeuren trok zoveel bekijks dat de burgemeester in zijn rapportage sprak van een volksoploop, die bij het verschijnen van de poli-

tie direct uiteen ging. De WA-mannen en Unieleden werden meegenomen naar de marechausseekarzerne.

uitkomen voor mening

Zoals W.H.Dingeldein in zijn dagboek over 1940-1945 schreef, had burgemeester Eekhof hem op 13 april 1942 gevraagd voor het ambt van gemeentearchivaris vanwege zijn verdiensten voor de geschiedkundige wetenschap. Dingeldein, die als hoofd van de openbare lagere school, in dienst was van de gemeente, had hiervoor echter bedankt. Hij schreef de burgemeester op 15 april 1942: "Na rijp beraad ben ik tot het besluit gekomen, dat ik het honoraire ambt van gemeentelijk archivaris, dat U mij zoo welwillend hebt aangeboden, niet kan aanvaarden. Ofschoon dit in zeker opzicht een teleurstelling voor U zal zijn, meen ik toch, dat ik mij met een dergelijke functie niet mag belasten. Dit neemt evenwel geenszins weg, dat ik, zoover mijn bekwaamheid en mijn tijd dit toelaten, de gemeente bij voorkomende gevallen gaarne van dienst zal zijn, hetzij bij het opmaken van een literatuurlijst, hetzij bij een onderzoek in naburige archieven, of bij beide".

Eekhof bleef kennelijk toch aandringen. Want op 12 juli 1942 verstrekt Dingeldein hem een uitgebreide literatuurlijst van geschriften over Denekamp, waarvan er twaalf van zijn hand waren. Eekhof liet Dingeldein op 16 juli 1942 weten dat hij hem graag belastte met het aankopen van de genoemde boekwerken voor de gemeente.

Even daarvoor was er bij de gemeente een rondschrijven gekomen van het Departement van Opvoeding, Wetenschap en Kultuurbescherming over het stimuleren van het oprichten van plaatselijke heemkundecommissies.

Zijn schrijven aan Dingeldein greep Eekhof tevens aan hem te verzoeken zich te willen belasten met de voorbereiding tot oprichting van een plaatselijke heemkundecommissie, waarvan het de bedoeling was alle plaatselijke organisaties op het gebied van natuur en cultuur te omvatten.

Wederom kwam Dingeldein in verlegenheid, zoals uit zijn brief van 21 juli 1942 blijkt. Hierin zegde hij toe zich met genoegen te willen belasten met de aanschaf van de genoemde boeken. Maar het helpen oprichten van een heemkundecommissie was niets voor hem, hoe vererend de uit-

nodiging daartoe ook mocht lijken, omdat hij slecht met organisatorische talenten was bedeed en omdat hij zich nauwelijks op het terrein van heemkunde had bewogen. Dingeldein: "Wel ken ik enigszins de geschiedenis en het landschap van Oostelijk Twente. Ofschoon ik van sommige publicaties op dit gebied heb kennis genomen, heeft mij de wijze, waarop men zich eertijds op de studie van de "heemkunde" en van de "volkskunde" toelegde, nooit zeer kunnen bekoren. Ook heb ik de beide laatste jaren van terzijde gadeslagen, in welke richting deze wetenschappen zich bewegen en waaraan ze dienstbaar worden gemaakt". Hij gaf te kennen daaraan niet met hart en ziel te kunnen meewerken. Bovendien had hij de laatste jaren bijna geen ogenblik rust gehad, eerst door de zeer omvangrijke beschrijving van de archieven der Oudheidkamer Twente, daarna door zijn bewerking van de geschiedenis van de boerschap Noord Deurningen.

Op 13 augustus daaropvolgend verzocht de burgemeester Dingeldein om een onderhoud, wat uiteindelijk ook geen positief resultaat opleverde voor Eekhof. De heemkunde-commissie is er niet gekomen, ondanks latere inspanning van Eekhof via de Stichting Saxo-Frisia, het NSB-instituut voor de heemkundecommissies.

Maar Dingeldein bleef lastig. Op 8 september 1942 was er in Denekamp een vergadering van de Ned.Volksdienst over vraagstukken als "liefdadigheid en volkswelvaart", waarvoor alle ambtenaren en onderwijzers in dienst van de gemeente waren uitgenodigd. De meeste aangeschrevenen lieten verstek gaan omdat ze van de r.k.kerk geen toestemming hadden dergelijke propagandabijeenkomsten te bezoeken. Dingeldein deelde Eekhof mee op grond van verschillende overwegingen een dergelijke vergadering in het aangewezen (NSB) café niet te kunnen bijwonen. Dingeldein: "Mijn wensch is, evenals voorheen, buiten alles te blijven, wat naar politiek zweemt. Mijn dagelijksch werk is mij genoeg".

Dit was voor Eekhof reden om op 14 september 1942 nadere uitleg te vragen over de gegeven motivering. Daar Dingeldein hierop niet reageerde, herinnerde Eekhof hem hieraan bij brief van 16 oktober.

Dingeldein schreef dan op 19 oktober 1942 dat hij geargeld had te antwoorden ten einde onnodig misverstand te

vermijden. Dingeldein: "Daar U echter op antwoord aandringt laat ik U weten, dat de beweegredenen, die mij weerhouden hebben de bewuste vergadering in 't café te bezoeken, haar grond hebben in mijn overtuiging, dat ik weinig heil zie in de Nationaal Socialistische Beweging, waarvan de Nederlandsche Volksdienst een uitvloeisel is, zoo min voor ons vaderland in 't algemeen als voor mij in 't bijzonder. Ik houd mij afzijdig, van elke staatkundige strooming, evenals ik dit vroeger heb gedaan, zonder evenwel het goede in bepaalde beginselen te miskennen, en hoop mij ook buiten de politiek nuttig te kunnen houden".

Eekhof reageerde hierop bij brief van 2 november 1942, waarin hij stelde dat het hem voor de tweede keer opviel dat Dingeldein meende deelname te moeten weigeren uit politieke overwegingen. Hij maakte Dingeldein erop attent dat deze de beweegredenen enigermate lichtzinnig gebruikt: "Formeel bent u niet degene in deze gemeente, die ten aanzien van ambtelijke vraagstukken in politieke aangelegenheden hebt te oordelen". Het bevreemde Eekhof overigens ook dat juist Dingeldein, die voorgaf niet politiek te zijn, als enige van de ambtenaren politieke bezwaren aanvoerde. Eekhof: "In beide door mij bedoelde gevallen is uw uitgangspunt bovendien volkomen fout". Eekhof verwachtte van Dingeldein in het vervolg een juistere houding ten opzichte van hem en in het algemeen.

Eekhof en de politie

Van de plaatselijke politie, inclusief de marechaussee had Eekhof niet zo'n hoge pet op. Uit een schrijven van 18 juni 1942 aan de Commissaris van Politie te Hengelo over een mogelijke reorganisatie bij de politie, waardoor marechaussee en gemeentepolitie samengevoegd zouden worden tot een gendarmerie, wordt het volgende ontleend.

In Denekamp fungeerden drie gemeenteveldwachters, alsmede twee brigades van de marechaussee. Eekhof: "De gemeenteveldwachters zijn een 64-jarige oud-gediende dezer gemeente, die in November den dienst met 65-jarige leeftijd zal verlaten; hij is de politiedienst beu". De beide anderen waren 50 en 33 jaar. De oudste was een rechercheur afkomstig uit Tilburg, die de beste kwaliteiten bezat en de jongere was een oud-marechaussee met middelmatige kwa-

liteiten.

De brigade Denekamp van de marechaussee omvatte commandant opperwachtmeester Karreman, een wachtmeester (voormalig oud-rijksveldwachter ter plaatse) en vijf jongelui die in 1940 naar de marechaussee waren overgegaan.

Karreman was er een van het type van de vroegere marechaussee-onderofficier, zo schreef Eekhof, een militair postuur, kordaat en flink in zijn optreden: "Zijn politie-ele qualiteiten schijnen mij goed toe, doch recherchewerk voert hij meest te grof, weinig van te voren doordacht, uit". De wachtmeester betitelde hij als een enigszins ridicule figuur met geringe kwaliteiten. De vijf jongelui waren van middelmatige kwaliteit en van weinig waarde.

De Brigade Ootmarsum, die in het westelijk deel van de gemeente opereerde, was hem nog geheel onbekend, omdat diens commandant, na de eerste kennismaking, niets meer van zich had laten horen.

Eekhof kwam tot de conclusie dat er bij politie en marechaussee maar twee personen zaten met kwaliteiten, maar die zonder leiding toch te kort zouden schieten. De correctheid en de bereidwilligheid ten opzichte van hem bestempelde Eekhof als onberispelijk.

Wat de politieke kant van de zaak betreft was Eekhof kennelijk goed op de hoogte van de opvattingen van zijn politiemensen. "Hun privéopvattingen zijn zeer duidelijk en in dienst toonen zij een heimelijk genoegen, indien strafbare feiten in de richting van de NSB-ers of Duitschers wijzen. Gevallen met neo-politieke bijsmaak weten zij geniaal tot een negatieve oplossing te brengen, zelfs wanneer ik er bij ben, probeeren zij verhooren te verzwakken".

Eekhofs grootste vrees was dat er een zelfstandig korps zou komen met een onderofficier aan het hoofd in de persoon van Karreman. Een korps onder diens leiding zou duidelijk te kort schieten. Eekhof: "Politiek in ieder geval, ten aanzien van mensenkennis en tact zeer zeker in vele gevallen, ten aanzien van verantwoordelijkheid, besluitvaardigheid, een breeder inzicht en beleid evenzeer. Deze mensen met een beperkte levenshorizont missen den aanleg grootere verhoudingen of consequenties op sociaal en economisch gebied te zien". Eekhof verzuchtte dat in kleinere gemeenten problemen zouden ontstaan als de lei-

ding van de korpsen in handen zou komen van een onder-officier, waarna hij de Hengelose commissaris vroeg e.e.a. eens te willen bekijken, waarbij hij tevens in overweging gaf de mogelijkheid om aan de leiding een of meer NSB-ers toe te voegen.

Eekhof stond overigens wel op gespannen voet met de marechaussee in de gemeente, die naar zijn opvatting een merkwaardige zelfstandigheid aan de dag legde. Opdrachten van de Directeur Politie te Arnhem werden door de marechaussee uitgevoerd buiten de burgemeester om, die tevens hoofd van de plaatselijke politie was.

Zo constateerde Eekhof op een zaterdagmorgen tot zijn verbazing dat de rijksweg door het dorp Denekamp afgezet was, terwijl hierbij zelfs zijn eigen veldwachters hadden moeten helpen, zonder dat hij hiervan wist.

Hij was dan ook in het geheel niet te spreken over de voorgenomen versterking van de plaatselijke politie door de in Denekamp gelegde marechausseebrigade, hoewel hij persoonlijk wel een bewonderaar was van de marechaussee, zo liet hij de Directeur Politie weten.

Op 29 oktober 1942 schreef hij hierover een uitvoerige brief aan meergenoemde Directeur van Politie De Rijke te Arnhem. Eekhof: "Ik heb persoonlijk gedurende acht maanden alle moeite gedaan om door het plegen van uitvoerig overleg, het geven van alle mij bekende inlichtingen en het openen van mijn persoonlijk beleid tot een kameraadschappelijke en intensieve samenwerking te komen. Daar gunstige gevolgen hiervan niet het resultaat mochten zijn ben ik niet genegen, met uit den aard der zaak in ontwikkeling en wat inzicht in grootere vraagstukken betreft eenigermater beperkte personen, die de onderofficieren der Marechaussee nu eenmaal zijn, een verder succesloos contact te onderhouden". En of nu de brigadecommandant of hun superieuren hiervan de schuld waren of de gehele politieorganisatie, dat wilde Eekhof in het midden laten, wat te begrijpen viel.

Zo had de brigadecommandant te Denekamp enkele keren buiten hem om de veldwachters ingelicht over reorganisatieplannen bij de politie; de plattelandspolitie zou opgenomen worden in de marechaussee. De burgemeester was hiermee toen in het geheel (nog) niet bekend. Bovendien bleek de brigadecommandant de gezagsverhoudingen niet te

verstaan, want in aanwezigheid van Eekhof had deze na een van hem verkregen aanwijzing, met zijn veldwachters gediscussieerd over de doelmatigheid van diens aanwijzingen.

De brigadecommandant van Ootmarsum pleegde ook nimmer overleg en vervulde de aanwijzingen van Eekhof slecht of in het geheel niet.

Vervolgens schreef Eekhof in zijn eerder aangehaalde brief: "De druppel die bij mij den beker der euvelen deed overloopen, was de uitvoering van Uw aanwijzing een algemeene opsporing van Engelsche piloten, voortvluchtige Joden e.d. ter hand te nemen. Hoewel ik onmiddellijk na ontvangst van Uw betrokken circulaire aan mijne veldwachters opdroeg met de Marechaussee overleg te plegen ter vaststelling van een voorstel en deze veldwachters deze opdracht hebben uitgevoerd, heeft de Brigade Ootmarsum na ontvangen versterking, zonder overleg, begin vorige week deze opsporing in mijn gemeente volvoert en de Brigade Denekamp, eveneens zonder overleg, gedurende de laatste dagen van het vorige weekeinde". Het los van elkaar werken van twee brigades in een gemeente zonder overleg met de burgemeester en de kinderlijke uitvoering van het onderzoek van boerderij tot boerderij op klaarlichte dag, waardoor de aandacht van de bevolking onmiddellijk werd getrokken en eventuele voortvluchtige personen op een onderzoek attent werden gemaakt, met alle mogelijkheden die daaraan voor hen waren verbonden, hadden Eekhof aangezet tot het verzenden van een telegram, waarin hij uitsprak een dergelijk politioneel beleid niet te kunnen dekken.

hoe de joden in 1942 zonder werk kwamen

Als gevolg van maatregelen van de Duitse bezetter mochten joden o.a. niet werken in huizen of bedrijven bij niet-joden. Dit werd de burgemeesters bij circulaire van 15 juli 1942 nog eens extra onder de aandacht gebracht, waarbij voorbeelden werden genoemd hoe zij hiermee moesten omgaan. Zo mocht een jood, die bij een boer in dienst was als knecht, diens paard niet bestijgen of met paard en wagen rijden, waarbij hij op de wagen zat. Voor zover een jood al ergens met een paard en wagen moest werken,

moest deze het paard bij de teugel nemen en moest hijzelf naast het paard lopen. Bij het bedienen van landbouwmachines mocht men slechts op de bestuurdersplaats zitten als het werk niet anders kon worden uitgevoerd.

Kort daarop werd al bekend dat men voor 31 juli 1942 in het geheel niet meer bij anderen mocht werken, dat was natuurlijk de echte achtergrond van de maatregel. Men werd in kampen tewerkgesteld, zogenaamd als werkverruiming, omdat er voor hen immers geen werkmogelijkheden meer waren. De Duitsers hadden dit zeer geraffineerd aangepakt.

NSB-burgemeester Eekhof zag hierin aanleiding alle daarvoor in aanmerking komende joden aan te schrijven. Eerst gaf hij veldwachter Weerkamp opdracht een onderzoek in te stellen naar de werkzaamheden, die door hen werden verricht.

Weerkamp rapporteerde hierover op 18 juni 1942 aan Eekhof, waaruit het volgende is op te maken.

Jacob teb Brink (36j), Brinkstraat 32, was als landbouwersknecht bij H. van Lange op Singraven. Door die werkzaamheden was hij verplicht bij Van Lange in huis brood te eten. Hij verdiende daar f.10,- in de week.

Adolf ten Brink (54j), Prins Hendrikstraat 1, werkte als arbeider in de bossen van Singraven en kwam bij geen christen in huis. Hij verdiende f.12,25.

Maurits ten Brink (48j), Brinkstraat 75, was als vrachtrijder werkzaam bij Herman Dissel op Singraven, waar hij met paard en wagen reed. Hij verdiende daar gedeeltelijk de kost alsmede f.12,- per week. Bij het eten van het brood was hij verplicht bij Dissel in huis te komen.

Hertog Elkus (64j), Nordhornsestraat 16, werkte bij verschillende boeren als arbeider en verdiende f.6,- per week. Hij kwam bij geen christen in huis.

Benno Elkus (27j), Nordhornsestraat 16, was klompenmaker bij Scholte Lubberink en verdiende f.10,- per week. Hij kwam daar niet in huis.

Jacob Elkus (20j), Nordhornsestraat 16, werkte als bakkersleerling bij Huiskes in Oldenzaal, waar hij dus wel in huis moest komen. Hij werkte bij Huiskes, die christen was, voor de kost.

Alex Salomons (47j), Brinkstraat 35, was bij Visschedijk werkzaam als kleermakersknecht, waarmee hij f.12,- verdiende. Hij moest uiteraard voor zijn werk in Vissche-

dijks huis verblijven.

Louis ten Brink (43j), Krabbendijk 18, werkte als landbouwersknecht bij Eppink in Noord Deurningen, waar hij f.8,- per week verdiende. Hij was verplicht bij Eppink in huis te komen.

Samuel ten Brink (48j), Krabbendijk 18, werkte bij huis en op het land waar hij pluimvee verzorgde. Hij was koopman in pluimvee.

Henny Salomons (18j), Brinkstraat 33, was schildersleerling bij J.H. Mensink in de Grotestraat. Als zodanig was hij verplicht bij Mensink in huis te komen. Per week verdiende hij f.5,-.

Sigmond ten Brink (42j), Lange Voor 14, werkte als boerenknecht bij Voorpostel in Noord Deurningen, waar hij ook in huis moest komen.

Dagobert ten Brink (53j), Lange Voor 11, was werkzoekende. Abraham Suskind, Oldenzaalsestraat 9, was 80 jaar en werkte niet meer, wat ook gold voor Hertog Suskind, Brink 10, die 72 jaar was.

Op 20 juli 1942 heeft Eekhof Sigmond ten Brink, Henny Salomons, Louis ten Brink, Maurits ten Brink, Jacob Elkus, Alex Salomons en Jacob ten Brink aangeschreven dat men direct met de werkzaamheden moest stoppen. Eveneens op 20 juli kreeg Eekhof het verzoek van de Directeur van het Gewestelijk Arbeidsbureau te Hengelo opgave te doen van alle joden tussen 41 en 60 jaar, daar deze voor 31 juli 1942 in de werkverruiming geplaatst moesten worden.

En wat gebeurde er?

Eerst is het een maand "stil" en dan op 26 augustus van dat jaar kregen alle (mannelijke) joden tussen de 40 en 60 jaar de aanzegging dat zij op transport werden gesteld naar een werkkamp in Putten op de Veluwe, met uitzondering van Jacob ten Brink, die voorlopig mocht blijven omdat hij lid was van de joodse raad. Donderdag 28 augustus om acht uur 's morgens werden ze per bus opgehaald. De jongere mannelijke joden zouden echter een paar dagen later ook weggebracht worden en wel naar een werkkamp in Ruurlo.

bom in Breklenkamp

Op 23 maart 1945 rond half twee 's middags vloog een for-

matie vermoedelijk Engelse of Amerikaanse bommenwerpers in ZO/NW-richting over Lattrop. Dit staat te lezen in het door wachtheester A.Aanstood van de Marechaussee opgemaakte rapport.

Op het zelfde moment explodeerde in Breklenkamp een bom. Aanstood is toen onmiddellijk op de fiets naar Breklenkamp gegaan naar de plek waar de bom was gevallen. Hij zag dat aan de oostkant in de dijk van het Dinkelkanaal een bomtrechter was met een doorsnee van twaalf meter en een diepte van vijf meter. De bomtrechter raakte ook gedeeltelijk het weiland van Keujer. Zes ijzeren palen met draadafrastering waren totaal vernield. Bovendien waren in de boerderij van Keujer ruiten stuk.

Dit was zo ongeveer het laatste proces-verbaal dat nog door NSB-burgemeester Eekhof voor "gezien" werd getekend, want de 26e van die maand is hij er vandoor gegaan.

schade rond bevrijding Denekamp

Uit een door commandant J.Olde Dubbelink van de Denekampse Brandweer en Luchtbescherming op 29 mei 1945 opgemaakt verslag valt op te maken, welke schade door oorlogsgeweld vanaf 1 april 1945 in Denekamp werd aangericht.

Op 1 april 1945 waren twee bommen gevallen achter de huizen van Geelink aan de grens; hierdoor werden dertien huizen beschadigd. De schade beliep tussen de vijf- en tienduizend gulden.

Bij het laten springen van de Hoge Brug door de Duitsers op 2 april 1945 werden de volgende huizen beschadigd: café Bekhuis, Braam, Krom, Gritter, Rikkink, Voppen en Hulsbeek. Schade totaal f.1400,-.

Op 4 april 1945 viel een bom door Natura Docet. De bom ontplofte niet, maar had drie zalen van het museum zwaar beschadigd; schade f.1000,-. Door het rondvliegende puin werd Johan Havekes, lid van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten, gedood. Het museum evenals de nabij staande woningen werden direct ontruimd. De bom werd op 7 april 1945 door de Engelsen opgeruimd.

munitie in Kanaal Almelo-Nordhorn

Op 30 mei 1945 was een geallieerde militaire vrachtauto

vastgeraakt in de zandweg langs het kanaal. Daar de auto te zwaar beladen was hadden de militairen volle kisten in het water gegooid. Achteraf bleken deze kisten munitie te bevatten. De volgende dag werden de kisten, die men zag drijven in het water, door NBS-leden uit Denekamp uit het water gehaald. De kisten werden vervoerd op de wagen met paard van Bodden Kuper en werden opgeslagen in de turfschuur van Keizer. Breedenhof van de NBS was zelfs nog met een zwemvest in het kanaal geweest. Volgens hem moesten er in het midden van het kanaal nog meer kisten liggen, wat later ook zou blijken. Want toen van 6 tot 18 augustus van dat jaar in het kanaal geen water stond, werd de rest van de munitie gevonden en eveneens bij Keizer opgeslagen. Bij deze opslagplaats werd voortdurend wacht gehouden.

De kosten van deze actie beliepen f. 1312,10, waarvan tien procent voor rekening van de gemeente Denekamp bleef, alsmede de kosten van vervoer ad. f. 93,75 voor 75 uur gebruik van paard en wagen.

De volgende hoeveelheden munitie en projectielen werden geregistreerd: 1000 granaatwerperprojectielen, 100 een-cm luchtdoelprojectielen, 100 twee-cm van dezelfde soort, 300 nevelbussen, 20 drie-cm projectielen, 500 Duitse geweerpatronen, zeven 11½-cm projectielen, een kistje met veertien tijdschokbuizen en tien trommels met Engelse mitrailleurpatronen.

In oktober 1945 werd door de gemeente aan de Dienst Opruiming Mijnen te Breda verzocht het materiaal op te ruimen. In december liet deze dienst weten ".... dat er nog zoo vele gevallen urgenter zijn...." en "... dat in verband met weinige materiaal, waarover wij beschikken, niet op korte termijn kunnen voldoen aan uw verzoek tot opruiming van de in een loods van Keizer opgeslagen munitie". In het voorjaar van 1946 is de munitie tenslotte opgeruimd.

niet ontplofte bommen

Op 26 juni 1945 werd door de Commandant Brandweer en Luchtbescherming rapport uitgebracht van toen nog niet-ontplofte bommen en mijnenvelden in de gemeente Denekamp.

Zo bleek dat in het dorp Denekamp geen ontplofte bommen meer lagen. De laatste bom die niet was ontploft, was ge-

vallen op het museum. Deze werd onschadelijk gemaakt door de Engelsen, zoals we hiervoor al konden lezen.

Bij het afgebroken huis van Grobbe op Harseveld waren in augustus 1940 twee bommen terecht gekomen, welke diep in de grond zaten. Een Nederlandse kapitein had toen al eens geprobeerd ze tot ontploffing te brengen, wat niet gelukt was.

In maart 1943 viel een bom in Klein Agelo nabij de boerderij van Veldscholten. Deze bom lag eveneens diep in de moerassige grond.

In september 1944 waren in de Ottershagen in Tilligte drie bommen van 250 kg gevallen, waarvan er een door de Duitsers tot ontploffing was gebracht; de andere twee lagen diep in de moerassige bodem.

In maart 1945 kwam een bom terecht in een weiland van de landbouwer Meinders te Lattrop. Deze bom was wel ontplofd, maar in dezelfde lijn zaten in het weiland nog vijf gaten, waarin volgens een Duitse militair nog blindgangers konden zitten.

In maart 1945 viel een bom bij de woning van Martens in Noord Deurningen, welke eveneens diep in de grond lag.

Op 1 april 1945 kwam een vliegtuig en twee bommen neer bij de landbouwer Groener in Noord Deurningen, welke bommen nog niet onschadelijk waren gemaakt.

Op 18 juni 1945 werd door de landbouwer G.J.Derkman in Denekamp meegedeeld dat in zijn weide vermoedelijk nog een niet-ontplofte bom lag.

Tenslotte was er nog een raketbom aan de Nordhornsestraat tussen Middag en de Stroinkswoningen, welke nog niet onschadelijk was gemaakt.

H.Boink.

Het is niet goed
op je levensweg
je normen en waarden
aan te passen
aan je doeleinden.

VOLKSTELLING IN DE MARKE BEUNINGEN

1748

In een vorig Onderschoer hebben we geschreven over de volkstelling, die in 1795 in Tilligte is gehouden. Dit keer willen we de bijzonderheden vertellen van de volkstelling die in het jaar 1748 is gehouden en met name zoals die plaats vond in de marke Beuningen.

Beuningen hoorde in die tijd tot het gericht Oldenzaal, terwijl Denekamp, Tilligte enz. onder het gericht Ootmarsum behoorden.

Kerkelijk echter behoorde een groot deel van de marke onder de St.Nicolaasparochie in Denekamp, waar in die tijd Gerardus Johannes Kistemaker pastoor was.

Een kerk bezaten de katholieken in die tijd niet, ze kerkten toen op het erve Weerink. Waarschijnlijk gebeurde dat in een tot een soort kerk omgebouwde schuur op dat erf. De oude dorpskerk was toen in handen van de gereformeerden, waarvan dominee Isaäk Westerlo de herder was. Degene, die de volkstelling in Beuningen uitvoerde, wordt in dit geval niet vermeld en blijft dus voor ons onbekend.

Het volkstellingsregister begint bij de toen waarschijnlijk belangrijkste ingezetene van de marke, mevrouw Douariëre Sloet tot Borg Beuningen. Zij leefde daar alleen in die tijd, dat wil zeggen zonder man en kinderen, maar wel met tien personeelsleden: een hovenier, een koetsier, een bouwknecht, een jager, een jongen, een bouwmeid, een keukenmeid, een werkmeid, knecht Hendrik en "Scholte, die op de plantagie past".

Vervolgens kwam de teller bij G.Epman met vrouw Geertke en de twee kinderen Lambert en Ale die "over tien jaar" oud waren en Geert, Hermen, Fenne en Janna "onder tien jaar". Verder waren daar nog in huis stiefvader Hendrik en de dienstbode Gese.

Achtereenvolgens komt de teller dan bij:

G.Scholte met vrouw Janna en de kinderen G.Jan, boven de tien jaar en Maria en Geertruyt onder de tien. Bij hen wonen verder nog de knecht Berend en dienstbode Christien, maar die vertrekken, zo staat er, aanstaande Michaeli

(29 september H.A.).

Jan Schalman en vrouw Gese met de kinderen Jan, Sanne en Lambert boven de tien en Ale, Lambert en Hendrik jonger dan tien jaar.

H.Heupman en vrouw Gese met de kinderen Janna en G.Jan onder de tien jaar. Verder wonen daar ook nog "Jan de broer", Hermen een kleine jongen als knecht en Gese de dienstbode.

G.Stevelman en vrouw Geertken, dochter Hendrina boven de tien, Gerrit, Jan, Lena en Janna onder tien jaar. Verder wonen er nog een oude arme man en een kind.

L.Auste en vrouw Maria met dochter Christina, ouder dan tien en G.Jan, Hermen, Swenne en Jan, onder de tien. Verder Geesken, een oude man Herm en dienstbode Marie.

H.Dubbelman met de kinderen Christina en Berend, beiden ouder dan tien jaar. Deze familie kreeg de aanduiding "arm".

De weduwe Hasman in de Heurne, met de kinderen Enne, Jan en Fenne boven de tien en Hendrik jonger dan tien jaar. Deze familie wordt aangeduid met "slegt".

G.Meijerman en vrouw Fenne, met de kinderen Janna, boven de tien en Ale, Geesken, Jan en Hendrina er onder. Verder wonen er in dat gezin nog "twee broers en suster" en is er "Christiaan, arme jongen" als knecht.

L.Hunderman en vrouw Ale met zoon Jan boven de tien en Ger.Jan en Herm jonger dan tien jaar. Verder wonen er nog een oude vader en moeder en als dienstpersoneel Jan, Fenne en Fenneke.

H.Stonnebrink, zonder vrouw, maar met de vier kinderen Janna, Jan, G.Jan en Fenneken, allen onder de tien jaar, en een oude moeder.

Jan Grote Hulst en vrouw Ale met de kinderen Herm en Jan, ouder dan tien jaar en Fenne, jonger dan tien. Dan is er nog de dienstbode Judith.

J.Kleijne Hulst en vrouw Janna met de kinderen Hermina, Janna, Ale, Hendrina, Herm en Hendrik, alle zes onder de tien jaar. Verder is daar als knecht Jan en als dienstbode Fenneken.

G.Leeuwe en vrouw Geertken met de kinderen Jan, Hendrik, Janna en Fenne, allen onder de tien jaar. Dan woont er nog een oude moeder en bij het gezin staat de aanduiding "Daghuurders".

Daghuurders Gerrit Leeuwe en vrouw Sophia en de drie kinderen Jan Geese en Janna, alle onder tien jaar en de dienstbode Janna.

G.Wijfferman en vrouw Fenne en de kinderen Janna en Hendrik ouder dan tien jaar en Jan, Fenne en Jan-Hendrik jonger dan tien jaar. Ook is daar nog een oude vader en als dienstpersoneel Gerrit en Jenne.

H.Ekelhof en vrouw Geertruyt met zoon G.Jan, onder de tien jaar. Verder wonen daar nog "H.Ekelhof, De Oude" en het dienstpersoneel Jan, Jannes, Ale en Hermina.

G.Bruineman en vrouw Fenne met de drie kinderen Christina, Janna en Herm, allen onder de tien jaar oud. Er wonen daar verder nog een oude moeder en oom, Jenne de dienstbode en een varkenshoeder.

H.Groeneman en vrouw Fenne met de kinderen G.Jan, Daniel, Fenne en Jenne boven de tien en Lambert onder de tien jaar.

J.Horstman en vrouw Maria met de kinderen Geertken en Gerrit, allebei boven de tien. De familie kreeg de vermelding "slegt".

G.Dierselman en vrouw Aleida met de kinderen Jan, Hendrik-Jan, Roedolf en Geertruyt. Verder zijn daar de knechten Gerrit en Jan en de dienstbodes Grete en Swenne.

G.Hasman in De Mekkelhorst met vrouw Gese en de kinderen Lambert, Herm en Geesken boven de tien en Ale jonger dan tien jaar. Verder waren er de dienstbodes Gese en Aleid en knecht Arent.

Jacob Herinkman en vrouw Grete met de kinderen Grete en J.Hendrik beiden onder de tien jaar. Verder als dienstpersoneel Arent, Jonge Jacob, Fenne en Marta.

J.Alberman en vrouw Jenne met de kinderen Gerrit, Hendrik en Ale, boven de tien en Janna eronder; de knecht Egbert en de dienstbode Gese.

G.Mensman en vrouw Jenne met de kinderen Herm en Geertruyt

boven de tien. Verder woonde er een "oude arme vrouw" en was Mensman een "ambachtsman".

H.Braakman en vrouw Jenne met de kinderen Hendrina, Jan en Fenne onder de tien jaar en een oude moeder. Ook Braakman was "ambachtsman".

G.Molman en vrouw Jenne met de kinderen Ale, Gerrit en Geesken alle drie onder de tien, de knecht Jan en dienstbode Jenne.

L.Rijkerman en vrouw Geertken met de kinderen Geert en Ale boven de tien. Verder wonen daar een "oude vader en moeder en arm weeskind", de knechten Jan en Herm en de dienstbode Janna.

Alberman in Den Velthoek en vrouw Hermken, de kinderen Herm, Gerrit en Jan, alle drie onder de tien jaar. Verder wonen daar nog "oude moeder Swenne en Grete", de knecht Jan en dienstbode Swenne.

G.Kotman en vrouw Geertken met zoon Hendrik, boven de tien en dochter Fenne onder de tien jaar. Als personeel "Grete en kleine jongen".

H.Everink en vrouw Hendrina, zonder kinderen; maar bij hen wonen wel een "arme jongen" en Swenne de dienstbode.

J.Olerink en vrouw Gese met zoon Gerrit, boven de tien en Herman, Geesken en G.Jan onder de tien jaar; bovendien dienstbode Geertken. Het gezin is arm.

L.Olerink en vrouw Berentje met de kinderen Lambert en Engele, beiden boven de tien jaar. Dan is er nog een "onnosele arme jongen" terwijl het gezin zelf ook als "arm" vermeld staat.

Jan Thijkotte en vrouw Enne met de kinderen Herm, Ale, Janna en G.Jan, alle vier onder de tien jaar. In dat gezin is verder nog de schoonvader en de dienstbode Jenne.

Jacob Hulskotte en vrouw Swenne, de zoon Hendrik boven de tien en Albert, G.Jan, Herm en Gerrit onder de tien; verder de dienstbode Grete.

Jan Mulder en vrouw Gese met dochter Gese, boven de tien, Ale en Fenne onder de tien jaar. Verder is er nog de dienstbode Swenne en kreeg het gezin het predikaat "geringe".

G.Toijtemeijer en vrouw Hendrina met zoon Albert, onder de tien jaar. Verder heeft deze daghuurder een oude vader in huis.

Daghuurder Alb.Visscher en vrouw Swenne met de drie kinderen Jan, Lena en Fenne, allen onder de tien jaar. Verder zijn er in dat gezin nog een "oude moeder en onnosele suster".

Wed.Splinters met dochter Janna, boven de tien en Daniël, Swenne en G.Jan onder de tien jaar.

H.Splinters en vrouw Jenne met zoon Berent, boven de tien en Lucas, Maria en Ale onder de tien jaar. Verder wonen daar nog een "oude arme moeije en suster".

Daghuurder G.Fox en vrouw Fenne met dochter Geertruijt onder de tien jaar en "Suster Elisabeth".

De weduwe Kokkeler met dochter Geesken boven de tien en Gerrit, Grete, J.Hendrik en Jan onder de tien jaar; verder woont er als vrije persoon nog Jan.

Engberts Jan en vrouw Gese met zoon Lambert onder de tien jaar. Verder wonen er nog een oude vader en moeder.

Ambachtsman Grond-Jan en vrouw Hermken met de kinderen G.Jan en Leutgert, beiden onder de tien jaar. Verder zijn daar nog een oude vader en de dienstbode Janna.

Herm Poeler en vrouw Swenne met zoon Berent-Jan, onder de tien, een oude vader en Geesken, een dienstbode.

G.Wegter en vrouw Fenne met de kinderen G.Jan en Jan, boven de tien, Grete en G.Hendrik onder de tien jaar.

Ambachtsman Evert Kuiper en vrouw Gese met de kinderen Herm en Fenne, beiden ouder dan tien jaar. Verder woont bij hen "Suster Fenne, arm, lam, onnosel mens".

Daghuurder Bulters Geert en vrouw Fenne en de kinderen Gerrit en Ale, die beiden jonger zijn dan tien jaar.

Ambachtsman Wegters Hendrik en vrouw Enne met de kinderen Grete en Geesken, boven de tien, Ale, Lambert en Jan onder de tien jaar.

L.Krabbe en vrouw Jenne, zonder kinderen; maar wel met een oude vader en moeder en "Jan een kleijne jongen" als knecht.

G.Achter de Maat en vrouw Gretemet zoon Jan, die ouder is dan 10 jaar. Dit gezin kreeg de aanduiding "Slegt".

Jan op Den Bult en vrouw Gese met de kinderen Lucas, Fenne en Jan boven de tien jaar, G.Jan, Geesken en Herm onder de tien. Deze man is van beroep daghuurder.

Daghuurder Egbert Nijenhaar en vrouw Geertken met de kinderen Herm, Berend en Janna onder de tien jaar.

Ambachtsman Jan Ekelhof en vrouw Fenne met zoon Jan, boven de tien jaar, Lucas en Hermen onder de tien.

Techler en vrouw Hermken met zoon Albert, ouder dan tien jaar; verder is er nog een arm mens, terwijl het gezin de vermelding "slegt" krijgt.

Daghuurder G.Sanderink en vrouw Jenne en de kinderen G. Jan en Geertken, beiden jonger dan tien jaar.

Daghuurder Hulsen Lambert en vrouw Lenne met de kinderen Gerrit, Fenne en Bern.-Jan, alle drie onder de tien jaar.

Herm Tulks met vrouw Hendrina, zoon Jan, boven de tien, Gerrit en Geesken, onder de tien jaar. Dit gezin is arm.

Daghuurder Jonge Brook Jan en vrouw Enne, zonder kinderen, maar met dienstbode Janna.

Olde Brook Jan en vrouw Christina met zoon Willem, ouder dan tien jaar. Dit gezin kreeg de vermelding "slegt".

De weduwe Leeuwen Eijlert met de inwonende vrije persoon Geertruijt en de dienstbode Fenne.

B.Hogen Ende en vrouw Jenne met de kinderen Lambert en Maria boven de tien, Gerrit, Berent, Hermina, Fenne en Herm die alle vijf jonger zijn dan tien jaar.

Fenne de vrouw van Kikebos en dochter Fenne die ouder is dan tien jaar. Dit gezin kreeg de aanduiding "gering".

Adr.Groen en vrouw Hermken met de zonen Daniël en Berent, beiden ouder dan tien jaar, G.Jan, Gerrit, Hindrik, Hermine en Gerritje alle vijf jonger dan tien jaar.

Lucas op De Hoge Haar, zonder vrouw maar met de kinderen Maria, Jan en Herm, alle drie boven de tien en de knecht Hendrik.

Otto Slingeman en vrouw Enne met de kinderen Gerrit en

Fenne, boven de tien, dochter Janna onder de tien. Verder woont er nog als vrije persoon Geesken.

B.Bissert en vrouw Jenne met de kinderen Swenne en Lambert onder de tien jaar. Verder woont daar als vrije persoon Swenne, de knecht Gerrit en de dienstbode Geertken.

H.Slakhorst en vrouw Ale met de kinderen Herm en Fenne, beiden ouder dan tien jaar.

Jan Nije Strote en vrouw Fenne met de kinderen G.Jan, Grete en Ale, boven de tien, zoon Derk jonger dan tien jaar.

G.Olde Strote en vrouw Ale met de kinderen Derk, Ale en Enne alle drie boven de tien en Geertruijt onder de tien.

B.in Deurlaat (?) en vrouw Fenne met zoon Gerrit, die ouder is dan tien jaar.

Daghuurder Swennen Evert en vrouw Fenne met de kinderen Gerrit, Hendrina, Janna, Catharina en J.Hendrik, alle vijf jonger dan tien jaar. Verder woont er bij dit gezin nog een oude moeder.

H.Olde Herink en vrouw Grete, een daghuurder, met de kinderen Janna en J.Hendrik, beiden jonger dan tien jaar.

Daghuurder B.Olde Albrink en vrouw Enne met dochter Janna, boven de tien jaar en zoon Gerrit, die onder de tien is.

Daghuurder Jan Olde Dierselhuijs en vrouw Fenne met zoon B.Jan onder de tien jaar; verder woont daar nog een "oude arme vrouw" en de dienstbode Janna.

Daghuurder H.Olde Hassink en vrouw Fenne met dochter Lena, die nog geen tien jaar oud is.

Daghuurder Alb.in Hassink Huijsken en vrouw Gese met de zonen Hendrik, boven de tien en Jan onder de tien jaar oud.

Jan Olde Braak en vrouw Engele met dochter Swenne, boven de tien, Jenne, Herm, G.Jan en J.Hendrik onder de tien jaar oud.

Daghuurder L.Olde Horst en vrouw Gese met dochter Ale, die ouder is dan tien jaar. In dit gezin is verder nog als vrije persoon een "arme jongen".

Jan Olde Groont en vrouw Fenne met dochter Janna, boven

de tien en zoon Gerrit jonger dan tien jaar. Dit gezin is arm.

Daghuurder G.Olde Everink en vrouw Swenne met zoon G.Jan, die onder de tien jaar oud is. Bij dit gezin wonen ook nog een oude vader en moeder.

Daghuurder H.Olde Olerink en vrouw Janna met dochter Janna die jonger is dan tien jaar en de dienstbode Geertruijt.

Daghuurder G.Olde Alberman en vrouw Jenne met de kinderen G.Jan en Ale, beiden jonger dan tien jaar.

Daghuurder Herm.Olde Heupink en vrouw Geertken met dochter Ale boven de tien, Daniël, Aleida, Janna en G.Jan onder de tien jaar.

Daghuurder G.Olde Stevelink en vrouw Geertken met de kinderen Berent en Hendrina, boven de tien en zoon Jan onder de tien jaar.

Daghuurder H.Olde Eppink, zonder vrouw maar met dochter Hendrina boven de tien, Hermen en Geesken onder de tien.

Daghuurder Lambert Olde Hassink in Hunderhoek en vrouw Swenne met dochter Geertken, boven de tien, Geert en Lucas onder de tien jaar.

Daghuurder Jan Olde Meijerink en vrouw Christina met zoon Jan, boven de tien jaar en Sophia en Janna onder de tien jaar. Verder woont hier nog een "oud arm man".

Ambachtsman Lub.Olde Stonnebrink en vrouw Janna met de kinderen Fenne, Hermken en Herm, alle drie onder de tien.

L.Olde Dublink en vrouw Jenne met zoon Gerrit, onder de tien jaar; verder woont er bij dit gezin, dat met "geringe" wordt aangeduid, nog een "oud arm mens".

De wed. Olde grote Hulst met zoon Hendrik, boven de tien jaar en dochter Janna, onder de tien jaar. Verder is er bij dit gezin, dat met "slegt" wordt aangeduid, nog de dienstbode Fenne.

Hulser Herm "een arm mens", die alleen woont.

Ambachtsman G.Olde Wijffert en vrouw Maria met de vier kinderen Jenne, Geesken, Janna en Hendrik, allen jonger dan tien jaar.

Daghuurder H.Olde Bruinink en vrouw Geertke met de kin-

deren Helena en Hermen, beiden jonger dan tien jaar.

Jan Stonnebrink bakhuijs en vrouw Hermine (?), een arm gezin.

Wed. Dubbelink bakhuijs met de kinderen Jan en Marte, beiden onder de tien jaar. Ook dit gezin wordt met "arm" aangeduid.

Daghuurder H. Wijfferink schoppe en vrouw Ale met de kinderen Jan en Herm, beiden jonger dan tien jaar.

G. Mulders schoppe en vrouw Marta met zoon Jan boven de tien en dochter Janna onder de tien jaar. Dit gezin wordt met "slegt" aangeduid.

A. in Hunderinks huysken en vrouw Geertruijt, een gezin zonder kinderen dat met "arm" wordt aangeduid.

G. Herink huysken en vrouw Marta met dochter Enne, onder de tien jaar en als vrije persoon een arm weeskind, terwijl het gezin met "slegt" wordt aangegeven.

Jan Olde Hunter en vrouw Beerte en de kinderen Janna, Helena, Jan en Ale, alle vier jonger dan tien. De man is van beroep daghuurder.

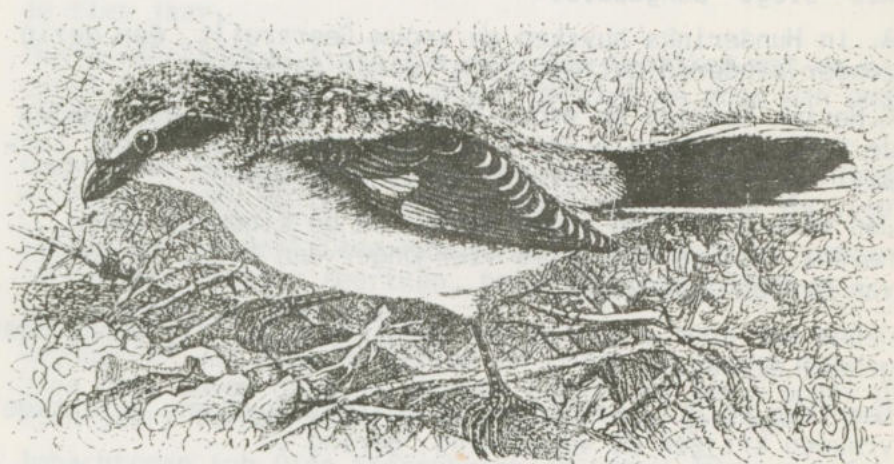
Jenne een arme vrouw in een "wagthuysken". Zij woont daar geheel alleen.

Geertken en Hilliken wonen op Bulters huysken; deze twee vrouwen krijgen de vermelding "gering".

En als laatste wordt genoteerd: "Wagt Evert"; ook hij krijgt de aantekening "gering".

De teller kwam op 105 adressen, telde daar 196 ouders of "huysluyden", 92 kinderen boven de tien jaar en 191 kinderen onder de tien. Verder telde hij 53 "vrije personen", zoals inwonende ouders, broers, zusters of weeskinderen. Voor de laatsten werd een bepaalde vergoeding betaald. Dan waren er nog 69 dienstboden en knechten. Totaal telde de marke Beuninghen in 1748 zeshonderd en één inwoners. De overgrote meerderheid van de gezinshoofden, van wie niet wordt vermeld dat ze van beroep ambachtsman of daghuurder zijn, of arm, slecht of gering, zullen waarschijnlijk grote of kleine boeren zijn geweest.

H. Asma.

De klaapekster.

DE EENZAME WACHTER IN DE RUIMTE

We kunnen ons bijna niet voorstellen hoe fraai ons Twentse landschap zo'n honderd jaar geleden er nog uitzag. Iets van dit mooie landschap kunnen we ons nog voor de geest halen bij het lezen van diverse boeken, geschreven door meester Bernink en meester Dingeldein. Hieruit blijkt wel hoe mooi onze flora en fauna geweest moet zijn.

De laatste eeuw is veel afbreuk gedaan aan ons eens zo mooie landschap. De schrikbare verarming van onze flora en fauna, gedurende de afgelopen eeuw, is voor iedere natuurliefhebber een even trieste als bekende aangelegenheid. De voornaamste oorzaak is te zoeken in onbedoelde neveneffecten van veranderingen in de menselijke samenleving als intensivering van landbouw.

Al in het begin van deze eeuw begon men met het ontginnen van woeste gronden. Vooral in de dertiger jaren, toen Europa gebukt ging onder de economische crisis, werd de ontginning op grote schaal voortgezet. Duizenden hectaren woeste grond werden op deze wijze geëgaliseerd en als landbouwgrond geschikt gemaakt.

Kennelijk was dit nog niet genoeg, want enkele jaren later kwam nog eens de ruilverkaveling. Het wanhopig verzet hiertegen mocht echter niet baten. Zelfs de vele verzoeken, om enkele waardevolle stukjes natuur te sparen, werden van de tafel geveegd. Zo is, wat in eeuwen werd opgebouwd, in zeer korte tijd drastisch vernield.

Tijdens die ruilverkaveling zijn tal van vennetjes, plas-sen, hooimaten, blauwgraslanden, wallen en heidevelden verloren gegaan. Men kan rustig stellen dat de ruilverkaveling een nadelige invloed heeft gehad op een aantal soorten vogels, planten en amfibieën.

Hierbij denk ik aan de mooie heidevelden en moerassen in de buurtschap Breklenkamp en het Beuningerachterveld, met hun prachtige soorten orchideeën, zoals de gevlekte rietorchis, vleeskleurige orchis, moeraswespenorchis, wel-riekende nachtorchis en talrijke andere zeldzame bloemen,

zoals het vetblad, moeraskartelblad, wolfsklauw en valkruid.

Ook heeft de ruilverkaveling een nadelige invloed gehad op een aantal soorten vogels, zoals de roerdomp, kiekedief, korhoen, paapje, roodborsttapuit, grauwe klauwier, klapekster en verschillende weidevogels die door verlaging van het grondwaterpeil naar andere oorden zijn vertrokken.

Voor al de klauwieren kwamen in die contreien veelvuldig voor, bijv. de grauwe klauwier en de klapekster. De klapekster (*Lanius collurio*) behoort tot de klauwieren. Het is een familie van de vogels uit de orde van de zangvogels, waarvan soorten voorkomen in Noord-Amerika, Europa, Azië en Afrika. Ze hebben een haakvormige snavel en gedragen zich als kleine roofvogels onder de zangvogels. De prooi bestaat uit insecten, kikkers, kleine reptielen, kleine vogeltjes en kleine zoogdieren, afhankelijk van de grootte van de klauwier. Vaak wordt er meer gedood dan ze nodig hebben net als andere klauwieren. De prooi wordt dan op dorens opgeprikt. Vaak vind je muizen die op de sleedoorn zijn gepriemd. Ook vind je ze wel eens op prikkeldraad of opgehangen tussen de vork van een tak. Op deze manier vormt de klapekster opslagplaatsen, waarvan hij soms niet eens gebruik maakt. Het is een van de weinige vogels die er een dergelijke gewoonte op nahoudt.

De klapekster is een prachtige vogel onder de klauwieren. Het is een opvallend gekleurde zangvogel met een roofvogelachtig gedrag. Hij is herkenbaar aan zijn contrasterend zwart, wit en grijs vederkleed. Hij heeft een witte wenkbrauwstreep tussen de zwarte oogvlek en de grijze kruin. De vleugels zijn zwart met een enkele of dubbele spiegel. Zijn trapvormige staart is zwart met wit. Hij behoort, bij ons althans, tot de zeldzame broedvogels. Zo nu en dan kunnen we hem 's winters wanneer vogels van noordelijke en oostelijke herkomst ons land passeren of overwinteren, een enkele keer waarnemen.

Voor de ruilverkaveling had de klapekster zijn broedgebied in Breklenkamp en het Beuningerachterveld. Ook de grauwe klauwier was toen geen zeldzaamheid.

Ik herinner mij nog goed de tijd dat ik samen met meester Horsthuis en de heer Luiken naar de grauwe klauwier

ging kijken. Dit was zo omstreeks het voorjaar van 1960. We fietsten toen vanaf Denekamp, over de Brandlichterweg, tot even voorbij de Sombeek, waar nu het omleidingskanaal loopt. Op dat gedeelte troffen we vijf à zes nesten aan van de grauwe klauwier. Het eerste nest begon al bij de oude vuilnisstortplaats, onmiddellijk achter de boerderij van Keizer. Wat verder, richting Beuningerachterveld, was het domein van de klapekster.

Vele uren heb ik daar in die tijd doorgebracht. Ook ging ik vaak met mijn vrouw en kinderen kijken naar die eenzame wachter in de ruimte. Wij konden dan genieten van de zelfbewuste en fiere houding waarmee hij vanaf de top van een vliegden attent rondspeurde naar prooi. Zodra hij iets ontdekte vloog hij laag en gericht af en stond dan eerst boven de plek te bidden, alvorens zich op de prooi te storten. Verschillende keren zagen we dat hij tevergeefs sloeg en weer terugvloog naar zijn uitkijkpost en al staartzwaaiend de omgeving fier en attent rondspeurde, wachtend op de volgende prooi.

Tijdens de broedtijd is de klapekster erg schuw en behoedzaam. Vaak heb ik in de buurt van zijn nest postgevat om hem te observeren. Vele malen zag ik hem met een muis of vogeltje in zijn haaksnavel naar het nest vliegen. Alvorens zijn jongen te voeren ging hij eerst in de top van de vliegden zitten, keek enige tijd waakzaam om zich heen en verdween dan razend snel naar zijn kroost om de buit te verdelen.

Uit volksnamen als kleine tuinvalk, wachter, vinkenbijter en negendoder, blijkt dat het niet aan de mens is ontgaan dat de klapekster, wat betreft uiterlijk gedrag en voedselkeuze, op een roofvogel lijkt. Zijn poten gebruikt hij als grijpklauwen, met zijn haaksnavel hakt hij in op overmeesterde prooien, die soms verrassend groot kunnen zijn. Ik heb hem verschillende keren met vinken en leeuweriken naar zijn nest zien vliegen. Het is dan ook niet ondenkbaar dat vele mensen hem voor een echte roofvogel aanzien.

Zo hoorde ik destijds, tijdens een gesprek met een bekende jachtopziener, dat hij de klapeksters dood schoot omdat ze kleine vogeltjes vingen. Jammer dat dergelijke lieden zo weinig van de natuur wisten en dan ook nog met een vuurwagen rond lopen.

Na de ruilverkaveling zijn de klapeksters en de grauwe

klauwieren rond Denekamp verdwenen. Voordien waren ze hier beslist niet zeldzaam.

Vanaf 15 mei 1961 tot en met 15 juni 1966 werden door mij in de gemeente Denekamp en Losser niet minder dan 57 jonge klapeksters geringd, terwijl het aantal jonge grauwe klauwieren nog hoger lag.

De klapekster is evenals andere klauwiersoorten een buitengewone waakzame vogel, die roofvogels al op enorme afstanden kan waarnemen. Om die reden werd hij vroeger gebruikt bij de valkenvangst. Dit gebeurde meestal in de herfst tijdens de trektijd. De valkenier groef dan een kuil en maakte daar boven uit zoden een heuveltje, met bovenin een opening, waaromheen enkele hoepels werden geplaatst. De opening was aan een kant beschut en de vrije zijde was gekeerd naar de hut van de valkenier. In dit bouwseltje zat de klapekster. Hij zat vast aan een draad, die aan een koperen ring om zijn lichaam was bevestigd, maar kon zich vrij bewegen van de hut naar de hoepels. Zodra hij een roofvogel opmerkte, werd hij onrustig. Aan de gedraging van de vogel kon de valkenier zien welke roofvogel in aantocht was en kon hij zijn maatregelen nemen. Als bij voorbeeld een buizerd naderde, gedroeg de klapekster zich geheel anders dan wanneer een valk naderde. In dit laatste geval wachtte de valkenier rustig tot de valk in zicht kwam. Als dit ogenblik gekomen was, werd aan een lijn, waaraan de lokvogel zat, getrokken. Deze begon dan te fladderen en trok zo de aandacht van de valk. Vervolgens werd een duif, die in een zodenhokje dertig meter van het net zat verwijderd, naar buiten getrokken. De valk, die de duif had opgemerkt, stootte op zijn prooi. Hij was dan zo geconcentreerd dat de valkenier nu de duif, met de valk, langzaam naar het net kon toetrekken en dit dicht klapte. Zonder de klapekster zou dus de valkenier niet tijdig genoeg zijn maatregelen hebben kunnen nemen en in de meeste gevallen te laat zijn geweest.

W.A.J. Nijhuis.

De mens is niet de
rentmeester van het
milieu/maar de partner.

EEN DENEKAMPSE FAMILIENAAM TOT 1676

TERUG IN DE TIJD

In eerste instantie lijkt het resultaat van een stamboomonderzoek (genealogie) vaak alleen interessant voor de direct betrokkenen. Toch blijkt naarmate de gegevens zich uitbreiden en ook de namen van de "aangetrouwden" in de diverse generaties in de stamboom een plaatsje krijgen, dat ook bij anderen verdere belangstelling wordt gewekt.

Daarnaast levert het speurwerk in het verleden meer op dan alleen maar namen en jaartallen en maken gebeurtenissen de totale hoeveelheid familiehistorie levend en interessant.

Bij het bestuderen van vele doopboeken, overlijdensregisters, trouwactes, burgerlijke standen en volkstellingen, die voor een groot gedeelte bij de Stichting Heemkunde Denekamp (als kopie) ter inzage liggen, blijkt de naam Knippers, zelfs voor dezelfde personen, ook voor te komen als Knipper, Knipperts, Knippert, Knippertsen en Kippers. Dit is natuurlijk te wijten aan de onnauwkeurigheid van handelen van degene die aangifte deed aan (familielid of buur) of van de betreffende ambtenaar uit die tijd.

De oudste data die ik tot nog toe ben tegengekomen stonden vermeld in een Doopboek, waarin aangifte wordt gedaan van de geboortes van ene Gerrijt Knipperts op 17 december 1676, van Lambert Knipperts op 6 oktober 1678 en van Geese Knipperts op 29 februari 1682.

Later in de tijd, in de jaren van 1700 tot 1750 komen verschillende echtparen voor zoals Bernardi Knippers en Hendrika Bavel (Bakelt, Bogelink), Jan Knippers en Maria Bodde (Bodenkamp) en Gerrijt Knipperts en Elizabeth Mullers.

In deze korte beschrijving van de stamboom beperk ik me hoofdzakelijk tot de afstammelingen in rechte lijn van het echtpaar Gerrijt Knipperts en Elizabeth Mullers, omdat deze personen de voorouders zijn van "onze" Knippers-tak, waarin eerst beroepen als landbouwer, klompenmaker,

timmerman en wever en later ook beroepen als hotelhouder (Vledderstraat), smid (Burgemeester Hoogklimmerstraat en Kokensteeg), timmerman (Kokensteeg) en schilder/drogist (Vledderstraat) voorkomen.

Een andere Knippers-tak, met beroepen als bakker (Ootmarsumsestraat) en schoenmaker (Nordhornsestraat) blijkt, teruggekeken tot ongeveer 1750, nog geen verwantschap met "onze" tak, maar die relatie kan met wat verder speurwerk de komende jaren natuurlijk nog wel ontdekt worden. Deze tak is overigens terug te vinden tot het jaar 1791, wanneer ene Augustinus Knippers huwt met Zusanna Koken, waaraan misschien de later gebruikte bijnaam Kokenbakker ontleend is.

Terug naar "onze" afstamming in rechte lijn.

Op 8 februari 1733 trouwt Gerrijt Knipperts uit de buurtschap Denekamp met Elizabeth Mullers uit Beuningen. Uit dit huwelijk stammen drie kinderen. Op 15 december 1735 wordt Joannes geboren, op 23 september 1737 Margaretha en op 19 december 1754 nog Lambert Knippers.

Trouw-boek. Ann. 1733.
Januarii. 8ten
ingeschreven Gerrijt Knipperts, J. M.
en, na 3. pro- huwt de boerschap Denekamp,
-clamatien,
alhier, op den
den februari Elizabeth Mullers, J. D. huft
1733 Beuningen.
getrouwt.

Deze Lambert Knippers (uit het huwelijk van Gerrijt Knipperts en Elizabeth Mullers en landbouwer van beroep) huwt in 1785 Johanna Grashoff en in 1807 voor de tweede maal Geertrui Mollink. Uit het eerste huwelijk worden zeven kinderen geboren, te weten Getrudis, Joanna, Lambertus Franciscus (die huwt met Aleida Bulter), Joannes Henricus (die trouwt met Aleida Middelhorst), Joannes (die huwt met Joanna Damhuis), Gerardus Joannes en Maria. Uit de

genoemde huwelijken komen veel navolgelingen voort, die we in deze verdere korte beschrijving niet volgen. Wel valt te vermelden, om het "plaatje" voor Denekamp redelijk rond te krijgen, dat de huidige in Berghum wonende Knippers-familie navolgelingen zijn van genoemde Lambertus Franciscus, die zoals vermeld met ene Aleida Bulter trouwde.

Uit het tweede huwelijk van Lambert Knippers met Geertrui Mollink worden vier kinderen geboren. Dat zijn Jan, Gerrit, Johanna en als laatste Hendrikus op 14 september 1815. Bij de geboorte van Hendrikus is vader Lambert inmiddels 60 jaar en overlijdt twee jaar later op 6 december 1817.

Van deze dan twee jaar oude Hendrikus Knippers, die in wezen mijn overgrootvader is, valt wel het een en ander te vertellen. Wat bijvoorbeeld merkwaardig is (en nog niet is opgelost), is dat deze Hendrikus bij de loting voor de "Milice Nationale" in het jaar 1835 opgeeft dat hij op dat moment in Tilligte woont. Het is denkbaar dat deze Hendrikus, die als beroep landbouwer opgeeft, als boerenknecht op een of andere boerderij "in de kost is". Bij de Volkstelling van 1839 blijkt Hendrikus (die dan 24 jaar oud is) in te wonen bij winkelier Goorhuis. De Volkstelling van 1839 is overigens toch interessant want deze laat zien dat op diverse locaties, zowel in de Buurtschap Denekamp (BD) als in Dorp Denekamp (DD), diverse gezinnen en personen met de naam Knippers wonen en leven.

Even een "zijsprong" in de familie en terug naar het jaar 1832.

Het einde van het jaar 1832 betekent rampspoed. In het gezin van Joannes Henricus Knippers (een halfbroer van mijn overgrootvader Hendrikus Knippers) en Aleida Middendorst sterft op 7 oktober 1832 de anderhalf jaar oude Geertruida en op 23 oktober de zeven jaar oude Aleida. En alsof dat nog niet voldoende is overlijdt op 11 november 1832 het anderhalf jaar oude nichtje Hendrika van het echtpaar Lambertus Franciscus Knippers (een andere halfbroer van Hendrikus Knippers) en Aleida Bulter! Het jaar 1832 is het jaar dat de cholera-epidemie over West-Europa trekt. Dat is misschien de reden van de tragedie in de gezinnen van de twee broers Joannes Henricus en Lambertus Franciscus Knippers, waarbij in een tijds-

Vroegere hotel Knippers, Vledderstraat te Denekamp, (+ 1910-1915);
 personen: vier van de vijf broers Knippers, tweede van L. Johan
 Knippers, latere aannemer/hoteleigenaar.

bestek van vijf weken drie kinderen sterven.

Terug naar de "rechte lijn".

Hendrikus Knippers gaat na zijn beroep als landbouwer verder als timmerman door het leven. Aan bewaard gebleven rekeningen zien we dat hij bijvoorbeeld in 1870 aan de Nederlands Hervormde Gemeente vijf doodkisten levert tegen een totaalprijs van f. 17,50. Hij wordt aangesproken met meester-timmerman, een "titel", die in deze tijd niet meer bestaat en sterk aan Duitse invloeden doet denken.

Hendrikus is inmiddels op 12 augustus 1847 getrouwd met Johanna Horstkamp en uit dat huwelijk stammen vier kinderen:

- * Lambertus Knippers (geboren op 5 december 1847), die in 1868, in 1869 en 1873 tijdelijk en op 12 april 1879 definitief naar Amsterdam vertrekt. Deze Amsterdamse tak is een interessante tak. Deze Lambertus Knippers sticht een gezin waaruit diverse personen tot heden toe zowel in Amsterdam als buiten de hoofdstad voortkomen.
- * Gerardus Knippers (geboren op 15 februari 1850), mijn grootvader, waarop ik dadelijk uitvoerig terugkom.
- * Joannes Knippers (geboren 25 oktober 1852), die in 1869 naar Ambt Ommen vertrekt en waarvan waarschijnlijk de nu in Almelo wonende generaties afstammen.
- * Euphemia Maria (geboren 9 maart 1855), die in 1877 in Ootmarsum trouwt met Joannes Nadorp.

Grootvader Gerardus Knippers gaat als timmerman en caféhouder van het Denekampse etablissement "Hotel Knippers" door het leven.

Uit rekeningen, die overgebleven zijn, is op te maken dat het begin van deze eeuw een andere tijd was. Zo levert hij als timmerman in 1914 aan de gemeente een vlaggestok voor f.3,20, een kast voor het torenuurwerk voor f.21,22 en een ladder voor de lantaarnopsteker voor f.2,50.

Op 18 mei 1881 is Gerardus getrouwd met Maria Hendrika Wolters uit Ootmarsum. Uit dit huwelijk worden twee kinderen geboren. Op 19 maart 1885 Hendrika Josephina en op 7 mei 1886 Gerardus Johannes (roepnaam Johan), de latere aannemer en hotelhouder.

Het gezin woont op het adres DD 226 (Dorp Denekamp) wat later omgedoopt wordt in Vledderstraat 11 en waar nu nog het huidige hotel Knippers te vinden is.

Maria Wolters sterft op 25-jarige leeftijd en Gerardus

Knippers huwt op 9 november 1887 voor de tweede keer met de dan 26-jarige Anna Nijmeijer.

Uit dat tweede huwelijk worden nog zes kinderen geboren te weten Maria, Johanna, Hendrikus (timmerman, Kokensteeg), op 19 oktober 1895 Gerard (schilder/drogist, Vledderstraat en mijn vader), Frans (smid en loodgieter, Burge-meester Hoogklimmerstraat) en Antonius (smid, Kokensteeg).

In 1929 huwt (mijn vader) Gerard Knippers met Aleida Blokhuis, gaat in het door hem aangekochte vroegere postkantoor aan de huidige Vledderstraat 3 wonen en begint een schildersbedrijf met drogisterij.

Uit dit huwelijk worden vijf kinderen geboren.

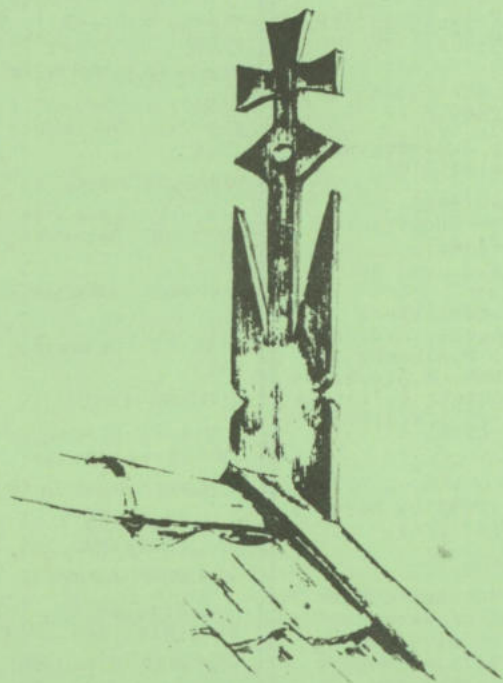
Vijf generaties terug in de tijd. We ontmoeten namen en verbanden, waarbij we wat kunnen bedenken en voorstellen, maar beelden oproepen wordt al moeilijker. Generaties van enkele honderden jaren terug, toen het dorp en de omgeving er heel anders moeten hebben uitgezien. Zoals de broer van mijn grootvader Gerardus ondervonden moet hebben op zijn reizen naar Amsterdam in 1868, 1869 en 1879. Zeker twee tot drie dagen zullen die reizen voor Lambertus Knippers hebben geduurd.

Boeiend blijft het, vooral als je kijkt naar tijdgenoten die geschiedenis hebben geschreven. Zoals overgrootvader Hendrikus Knippers, die geboren werd in een decennium, waarin bijvoorbeeld Napoleon een bezoek aan Twente bracht. Als je daaraan denkt is genealogie meer dan jaartallen verzamelen alleen!

J.H.M. Knippers.

Uit: Tubantia 21 juli 1888.

DENEKAMP, 19 Juli. De gisteren alhier gehouden markt was buiten verwachting druk bezocht. Er waren aangevoerd 48 koeien en ca. 200 stuks biggen, 10 oude varkens en 13 schapen. Prijs der biggen van 85 ct. tot f 1 per week ouderdom. Kooplieden waren van heinde en ver toegestroomd.

Gevelteken uit Noord Deurningen. In het midden wordt de gekruisigde Christus gesymboliseerd met aan weerszijden Maria en Johannes. Negentiende-eeuws. Getekend in 1955.

Jan Jans.

OM BIJ DE HAND TE HEBBEN

Stichting Heemkunde Denekamp

't HEEMHOES

Kerkplein 4, 7591 DD Denekamp;
tel.(05413) 4656.

't Heemhoes is het informatie-
en documentatiecentrum voor
heemkunde in Denekamp.

Geopend:ma/vr 9-12 en 14-16;
bovendien wo 18.30-21.30 uur.

Beheerder: J.A.den Ouden; tel.
privé (05413) 2800.

Administrateur: J.Zanderink;
tel. privé (05413) 2106.

Bibliothecaresse/Archief:
mevr.Th.Aasma-ten Broeke; tel.
privé (05413) 2434.

BESTUUR

H.A.Benneker, voorzitter;
H.Boink, secretaris; H.J.Aasma,
penningmeester; H.A.Meek; A.B.
Morsink; H.Nolten; W.A.J.Nij-
huis; J.A.den Ouden; B.Tijhuis;
G.J.Tijscholte en S.Wynia.

SECRETARIAAT

Diepengoor 16, 7591 BW Dene-
kamp; tel.(05413) 2261.

AANMELDEN DONATEURS

Aanmelden van donateurs kan
bij 't Heemhoes of secreta-
riaat. De kosten zijn per
jaar minimaal f.15,-. Hogere
bijdragen zijn van harte
welkom.

BANK/GIRO

ABN-bank Denekamp:
59.57.16.547;
Rabo-bank Denekamp:
11.07.53.803;
Postgiro: 5565614.

werkgroepen

WERKGROEP BEHEER EN ORGANISATIE

H.C.M.Boink-Wagenvoort, Die-
pengoor 16, 7591 BW Denekamp;
tel.(05413) 2261.

WERKGROEP BIBLIOTHEEK EN ARCHIEF

Th.Aasma-ten Broeke, Willem
Wegewartstraat 1, 7591 TZ
Denekamp; tel.(05413)2434.

WERKGROEP BOERDERIJENONDERZOEK

H.Nolten, Bromeliastaat 50,
7591 XV Denekamp; tel.(05413)
3435.

WERKGROEP DIALECT EN FOLKLORE

J.A.den Ouden, de Roerdomp 42,
7591 JB Denekamp; tel.(05413)
2800.

WERKGROEP DIAPRESENTATIES

W.A.J.Nijhuis, Kasteellaan 4,
7591 PT Denekamp; tel.(05413)
1453.

WERKGROEP EXPOSITIES

H.Boink, Diepengoor 16, 7591
BW Denekamp; tel.(05413)2261.

WERKGROEP FLORA EN FAUNA

H.A.Meek, de Plevier 7, 7591
JJ Denekamp; tel.(05413)3095.

WERKGROEP GENEALOGIE

G.J.Tijscholte, Damweg 16,
Tilligte; tel.(05412) 1447.

WERKGROEP GESCHIEDENIS

H.J.Aasma, Willem Wegewart-
straat 1, 7591 TZ Denekamp;
tel.(05413) 2434.

WERKGROEP MANUSCRIPTEN

S.Wynia, Oranjestraat 20,
Denekamp; tel.(05413) 1986.

STICHTING HEEMKUNDE DENEKAMP

Sinds 1975 is er in Denekamp een heemkundegroep, welke tot haar werkterrein kan rekenen het gebied van de gemeente Denekamp.

Heemkunde wil zeggen de kennis van het eigen heem, de eigen omgeving, de streek waarin men woont. Voorts wordt hiermee aangeduid de kennis van zeden en gebruiken en van de opvattingen en overleveringen van de bevolking in verband met de aard van het land. Onder heemkunde verstaan we ook de zorg voor monument en landschap.

De doelstelling hierbij van de Stichting Heemkunde Denekamp is om door studie en onderzoek het verleden te analyseren en daarover te publiceren. Hierdoor wordt getracht waardering te wekken voor wat in de gemeente Denekamp door de natuur en de vroegere cultuur tot stand is gekomen. Met het verleden dat daarmee tot leven is gekomen wordt de dag van vandaag mede gestalte gegeven. Het aangeven van de toekomstige ontwikkeling wordt immers mede bepaald door de wetenschap, dat kennis van het verleden niet kan worden gemist, want in het verleden en het heden ligt de toekomst besloten.

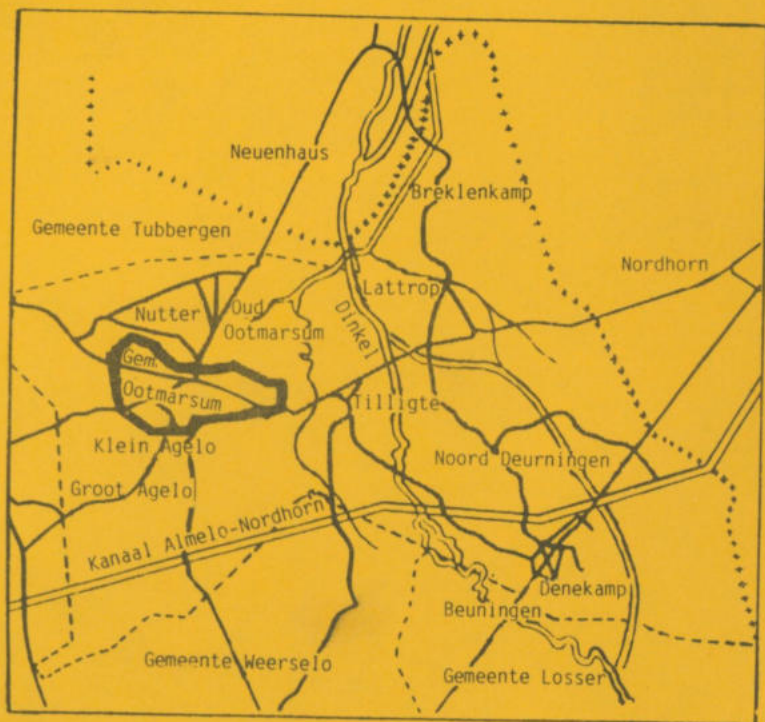
Om deze doelstelling te verwezenlijken heeft de Stichting Heemkunde Denekamp verschillende werkgroepen. Daarnaast is er het zestig pagina's tellende contactorgaan 't Onderschoer, dat vier keer per jaar verschijnt en kosteloos wordt toegezonden aan de donateurs. Voorts worden enkele keren per jaar bijeenkomsten en excursies gehouden voor de donateurs.

De donateurs hebben alle gelegenheid mee te denken en mee te praten over allerlei zaken die de stichting aangaan.

De Stichting Heemkunde beschikt over een eigen huisvesting, in 't Heemhoes, het informatiecentrum voor heemkunde. Hierin is het archief en de bibliotheek ondergebracht. Tevens vinden hier de werkbijeenkomsten en vergaderingen plaats. Boeken kunnen door de donateurs kosteloos worden geleend, waarvoor een catalogus beschikbaar is.

Hebt u belangstelling om mee te denken of ergens actief aan mee te doen, dan is dat mogelijk door lid te worden van een van de werkgroepen, zoals geschiedenis, flora en fauna, dialect en folklore. De adressen staan hiernaast. Nadere inlichtingen hierover zijn te krijgen op 't Heemhoes, waar u geheel vrijblijvend kunt binnenlopen.

GEMEENTE DENEKAMP

De kaart geeft het werkgebied weer van de Stichting Heemkunde Denekamp. Binnen deze gemeente ligt de gemeente Ootmarsum, zoals u kunt zien. De gemeente Denekamp heeft een oppervlakte van 8840 hectare en telt ruim 12.000 inwoners, welke wonen in de volgende kerkdorpen en buurtschappen (de vroegere marken): Denekamp, Noord Deurningen, Lattrop, Breklenkamp, Oud Ootmarsum, Nutter, Groot Agelo, Klein Agelo en Tilligte.